

Edictum Theodorici Regis'in Tarihsel ve Hukuki Kimliği

Historical and Legal Identity of the Edictum Theodorici Regis

Metin YILMAZ ^{1*}

^{1*}Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi / Derleme

Makale vb.

Geliş Tarihi: 04.09.2024

Kabul Tarihi: 17.07.2025

Anahtar Kelimeler:

Kanun, Theodoric,
Roma İmparatorluğu,
Ostrogotlar, Edict

ÖZ

Ostrogot Kralı Büyük Theodoric tarafından ilan edilmesine rağmen, doğası gereği Roma hukukunun bir eseri olan Edictum Theodorici, 154 hüküm, bir ön söz ve bir de son sözden oluşan ve davaların niteliği ile cezai suçları içeren bir yasa kitabıdır. Theodoric'in hükümdarlığına bağlı çalışan Romalı hukukçular tarafından hazırlanan edict, temelde krala dek ulaşan anlaşmazlıklara son vermeyi ve krallıkta yeniden barış ortamının tesisini amaçlamaktadır. Kişisel hukuk, kölelik, mülkiyet, sözleşmeler, satışlar, vergiler, aile ve çeşitli suçlar gibi konuların temelini oluşturduğu edict'in içeriği, başlıktan bağımsız ve konu bütünlüğü çok az dikkate alınarak oluşturulmuştur. Orijinal metni günümüze ulaşmayan edict'in, ilk edisyonu Fransız hümanist Pierre Pithou'nun 1579 yılında yayınladığı eseri sayesinde tam metin halinde bugüne gelmeyi başarmıştır. Paulus, Ulpianus ve Papinianus'un hukuki metinleri, Codex Gregorianus, Codex Hermogenianus, Codex Theodosianus ile Marcianus, Severus ve Anthemius novellae'leri gibi Roma hukuk metinlerinin temelini oluşturduğu edict, hukuk konusunda eğitilmiş kimselerin ve bu kimselerin terminolojiye olan hakimiyetin azaldığı, yasal denetimin ve yargı kesinliğinin yitirildiği, bölgesel ihtiyaçları karşılamamanın temel amaç olduğu veya klasik hukukun barbarlaşması gibi meydana gelen sosyal, idari ve hukuki değişimler ile Roma İmparatorluğu'ndan alınan mirası yansıtmaktadır.

ARTICLE INFO

Research Article /

Review Article etc.

Received: 04.09.2024

Accepted: 17.07.2025

Keywords:

Law, Theodoric, Roman
Empire, Ostrogoths,
Edict

ABSTRACT

The Edictum Theodorici, a work of Roman law promulgated by the Ostrogoth King Theodoric the Great, comprises 154 provisions, a preface and an epilogue. It addresses the nature of cases and criminal offences. The Edictum Theodorici was prepared by Roman jurists working under the reign of Theodoric with the primary objective of resolving disputes that had reached the king and re-establishing peace in the kingdom. The content of the edict, which addresses a range of legal topics including personal law, slavery, property, contracts, sales, taxes, family, and various offences, is largely independent of the title and exhibits a lack of concern for the coherence of the subject matter. The first edition of the edict, the original text of which has not survived, has been preserved in its entirety thanks to the efforts of the French humanist Pierre Pithou, who published it in 1579. The edict is based on Roman legal texts, including the legal texts of Paulus, Ulpianus and Papinianus, Codex Gregorianus, Codex Hermogenianus, Codex Theodosianus and the novellae of Marcianus, Severus and Anthemius. In a period when the legal education of those educated in law and their mastery of terminology was declining, the edict reflects the legacy of the Roman Empire and the social, administrative and legal changes that took place. These include the loss of legal control and judicial certainty, the main objective of meeting regional needs, and the barbarisation of classical law.

* Sorumlu yazar.

^{1*}mailto:metin_yilmaz@anadolu.edu.tr / ORCID ID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0001-8084-7647>.

GİRİŞ

Edictum Theodorici (ET), en temel hâliyle Roma hukuk koleksiyonunun bir parçası ve yeniden düzenlenmesidir. Dolayısıyla *Edictum Theodorici*'yi yeni bir *leges* 'ten (kanun) ziyade, davaların niteliği ve içeriği ile cezai suçları içeren kararname (*edict*) olarak görmek mümkündür. 154 hüküm, bir ön söz ve bir de son sözden oluşan *edict*, Büyük Theodoric'in hükümdarlığına bağlı çalışan Romalı hukukçular tarafından, birlikte yaşayan Romalı ve Got nüfusa yönelik olarak hazırlanmıştır. Ön sözde de ifade edildiği üzere, *edict*'in temel amacı, doğrudan kralın müdahalesini gerektiren anlaşmazlıklara son vermek, toplumsal düzeni sağlamak ve krallık genelinde yeniden bir barış ortamı tesis etmektir. *Edict*'te Theodoric'in halktan ne beklediği ile hükümleri, başlıktan bağımsız ve konu bütünlüğü çok az dikkate alınarak aktarılmıştır ve bu yönüyle kendine örnek aldığı hukuk metinlerinden ayrılmaktadır. Kişisel hukuk, kölelik, mülkiyet, sözleşmeler, satışlar, vergiler, aile ve çeşitli suçlar gibi meselelerin temelini oluşturduğu konular hakkında 94 hüküm yer almakta ve bu hükümler *edict*'in büyük bölümünü oluşturmaktadır (Lafferty, 2013: 48-51).

Edictum Theodorici'de kamusal ve özel alanlarla ilgili cezalandırmalardaki dengesizlik, kamu işlemleri ve eğlenceler ile Roma ordusuyla ilgili herhangi bir düzenlemenin olmaması¹ dikkat çekicidir (Lafferty, 2013: 50). Sivil yaşamın değişim ve düşüş evresinde olduğu bu dönemde, bu konuların *edict*'in dikkatini çekmemesi normal karşılanabilir. *Edict*'te değinilmeyen bir diğer konu da Katolikler ile alakalı dini meselelerdir. Theodoric, kilisenin işlerine doğrudan müdahil olmak istememiş, özellikle iktidarının ilk yarısında Aryan-Katolik çekişmesinden kaçınmış gibi görünmektedir² (Saitta, 1999: 207). Bu bağlamda *Edictum Theodorici*'nin odak noktası kaçak köleler, işgücü, toprak ve mülk gaspı, çiftlikler gibi daha çok toplumsal yaşam ve taşra hayatıyla ilgilidir. Bu yönüyle Ostrogot Krallığı'nda kamu ve idari hukukunun pratik bir uygulamaya sahip olmadığı ve *Edictum Theodorici*'nin özünün sosyal ve ekonomik koşullara dair endişeden yola çıkılarak oluşturulduğu kabul edilebilir (Laferty, 2016: 156-157; König, 2018).

Edictum Theodorici'nin en belirgin özelliklerinden biri Romalı ile Got nüfusun yargı karşısındaki ayrımıdır. Romalılar, Romalı hâkimlerce; Gotlar ise Got hâkimlerce (*Comes Gothorum*) yargılanmıştır. Bir Romalı ile bir Got arasındaki dava durumunda ise her iki taraftan da birer hâkim belirlenmiştir. Gotların hakimiyetindeki krallık, bariz bir biçimde iki farklı gruba bölünmüştür. Romalılar ve Gotlar arasındaki işlevsel farklılık özellikle Romalıların sivil görevleri ve vergilendirmede; Gotları ise askeri meselelerde ön plana çıkıştır (*Cass. Var. 7.3*; Arnold, 2014: 128; Heather, 2003: 121). Yerelleştirilen Got toplulukların yarı özerk liderler etrafında şekillendirilmesi, Gotlar ile Romalılar arasındaki ayrımın en temel sebeplerinden biri olmuştur (Heather, 2003:124). Ancak tüm bu ayrıma rağmen ortak hayatın düzenlenmesi, barış ortamı ve Gotların Roma medeniyetine uyum sağlaması gibi konular *Edictum Theodorici*'nin önceliği olarak kalmaya devam etmiştir.³

Romalılar ile Gotlar arasındaki hukuki ayrım bariz bir pozitif ayrımcılığa varmamıştır. Ancak Roma hukuk geleneğinin bir devamı olarak soylu ve zenginler lehine ayrımcılık ön plandadır. Buna rağmen bu durum, yargı düzeyinde *edict*'in meşruiyetinin sorgulanmasına sebep olmamıştır. Meşruiyet sorununun ortaya çıktığı esas nokta yargının ve memurların doğru bir şekilde denetlenemediği durumlarda başlamıştır ki Ostrogotlar, gerek nüfus problemi, gerek ekonomik sorunlar, gerekse kalifiye devlet görevlilerinin yetiştirilememesi sebebiyle sorunlar yaşamıştır.⁴ *Edictum Theodorici*'de bu sorunların önünün nasıl kesilmeye çalışıldığına dair çeşitli hükümler bulunmaktadır. Dolayısıyla bu makalede, hem Ostrogot Krallığı'nın *Edictum Theodorici*'nin gözünden bir tablosunu ortaya konmaya, hem de okuyucuya *Edictum Theodorici*'nin dayanak noktalarını, üzerindeki tartışmaları, tarihsel sürecini ve belli konulardaki hükümlerini özetlemeye çalışılmıştır.⁵

¹ Oyunlar ve eğlenceler hala devam ediyor, Theodoric tarafından teşvik ediliyordu bkz. Arnold, 2014: 215; Roma ordusundan bahsedilmemesinin temel sebebi ordunun büyük oranda Gotlardan oluşmasıydı bkz. Heather, 2003: 121; Askerlik yaşına gelmiş bütün Gotlar, askerlik hizmetleri karşılığında her yıl düzenli ödenen *donative*'ler (bağış) ile teşvik ediliyordu bkz. Heather, 2012: 343.

² Kilise hiyerarşisi hem Theodoric hem de halefleri tarafından halk ve saray arasında bir bağlantı işlevine sahip olarak kabul edilmiştir bkz. Saitta, 1999: 206; Theodoric ve Katolik kuruluşlar, Theodoric'in iktidarının büyük bölümünde birbirlerine oldukça saygı göstermiştir bkz. *Anon. Val. 12.65*; Heather, 2012: 317.

³ Gotlar kendi dillerini konuşuyorlardı ve Aryanlardı. Ancak bu tür ayrımlar Romalılar için yenilik değildi; bir Katolik'i, bir pagandan veya bir sivil, bir askerden ayıran durumdan çok da farklı görülmemiştir. Gotlar, Romalılaşıkça toplumda kendilerine yer bulmuş ve Roma restorasyonu retoriğinin parçası olmuşlardır. Gotların yasalara saygılı askerler olduğu ve erkeksi erdemleriyle (cesur, onurlu vb.) *pax romana*'yı (Roma barışı) yeniden kurmuş oldukları düşüncesi bu retoriğin temelini oluşturmuştur. bkz. Arnold, 2014: 138-142.

⁴ Örneğin: İtalya için 476-553 yılları için 12; 394-476 içinse 33 Vali bilinmektedir bkz. Lafferty, 2016: 162.

⁵ Ayrıca bürokratik sistem hakkında *Edictum Theodorici*'de sınırlı bilgi olmasından dolayı, bu gibi konulara fazla değinmemeyi tercih ettiğimi belirtmek isterim; Zaten halihazırda Ostrogot Krallığı'nın bürokratik yapısı, Roma'nın bürokratik mirasını dikkat değer bir derecede korumuştur bkz. Heather, 2003: 115.

EDİCTUM THEODORICI'NİN KİMLİĞİ

1.1. Edisyonlar

Edictum Theodorici'nin orijinal metni maalesef günümüze ulaşmamıştır. Eserin günümüze ulaşmasını sağlayan kişi ise Pierre Pithou'dur (1579). Pithou, *Edictum Theodorici*'yi, Cassiodorus'un eserlerinin ön planda yer aldığı kapsamlı bir koleksiyonun parçası olarak değerlendirmiştir. *ET*, 17. yüzyıl boyunca Cassiodorus'un genel eserlerinin bir parçası olarak, başını Marc L'Orry'nin çektiği yazarlar tarafından yayımlanmaya devam etmiştir. 18. yüzyıldan itibaren ise Melchior Goldast tarafından *Collecitio Constitutionum Imperialium*'da, Pietro Georgisch tarafından *Corpus Iuris Germanici Antiqui*'de ve Paulo Canciani tarafından *Leges Antiquae Barbarorum*'da çeşitli yasa metinlerinden oluşan bir koleksiyona dahil olarak ele alınmıştır. Bir sonraki yüzyılda *Edictum Theodorici* üzerine yapılan çalışmalar devam etmiş; metin Gotthard Friedrich Rhon tarafından yeniden yorumlanmış, Ferdinand Walter tarafından gözden geçirilmiş bir baskısı yayımlanmış ve Felix Dahn tarafından ise ilk kez Roma kaynaklarına atıflar gösterilerek incelenmiştir *Edictum Theodorici* daha sonraki dönemlerde; Friedrich Bluhme, Guido Padelli ve Johannes Baviera gibi yazarlar tarafından ele alınmış ve 1966 yılında doğrudan Pithou referans alınarak, P. Falaschi tarafından yeniden düzenlenmiştir (Lafferty, 2013: 23-24; König, 2018: 9). Bu çalışmada ise, 21. yüzyıldaki *Edictum Theodorici* edisyonlarından Sean D.W. Lafferty'nin *Law and Society in the Age of Theoderic the Great* ve Ingemar König'in *Edictum Theodorici Regis: Das „Gesetzbuch“ des Ostgotenkönigs Theoderich des Großen* edisyonlarından faydalanılmıştır.

Edictum Theodorici ile ilgili tartışmaların merkezinde, metnin kimin tarafından yayımlandığı⁶ ve hangi tarihe ait olduğu sorunu yer almaktadır. Pithou eseri ilk yayımladığında "*Edictum Theoderici Regis Italiae*" isimlendirmesini kullanarak, *edict*'i doğrudan Büyük Theodoric ile ilişkilendirmiştir (Lafferty, 2013: 24). Ancak 1950 yılı civarında Giulio Vismara, *Edictum Theodorici*'nin Büyük Theodoric ile ilişkisini reddederek, *edict*'in Vizigot Kralı II. Theodoric (453-466) tarafından yayımlandığını savunmuştur. Vismara, bu görüşünü; Cassiodorus, Iordanes, Ennodius ve Procopius gibi yazarların *Edictum Theodorici*'ye açıkça atıfta bulunmaması, Büyük Theodoric'in kanun yayımlama yetkisinin bulunmadığı düşüncesi, metinde yalnızca 465 yılı öncesine ait *Codex Theodosianus (CTh)* hükümleri ile Theodosius sonrası *novellae*'lerden yararlanılması⁷, Sidonius Apollinaris'in ifadeleri ve "*barbari*" kelimesinin kullanımına dayandırmaktadır.⁸ (Vismara'dan aktaran Lafferty, 2013: 24-26; König, 2018). Sidonius Apollinaris'in, Aquitania Prima⁹ *vicarius*'u¹⁰ olan Seronatus'un Theodosius'un yasalarını çiğnediğini ve Theodoric'in yasalarını yürürlüğe koyduğunu belirten sözleri¹¹, *Edictum Theodorici*'nin II. Theodoric tarafından yazıldığını kesin olarak göstermemekte, yalnızca onun da bazı yasalar ilan etmiş olabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca, Ostrogotlar bakımından doğrudan bir karşılığı kalmayan "*barbari*" kelimesinin, yalnızca Gotları değil, krallık sınırları içinde yaşayan diğer halkları ve muhtemelen Got askerlerini kapsadığı¹² değerlendirilmektedir (Lafferty, 2013: 30-31; König, 2018: 17-18).

Dönem kaynakları doğrudan *Edictum Theodorici*'ye atıfta bulunmasa da, *Anonymus Valesianus (Anon. Val.)*¹³, Büyük Theodoric'in bir *edict* yayımladığından bahsetmiştir. *Chronicon Paschale* de Theodoric'i doğrudan bir yasa koyucu olarak betimlemiştir (Lafferty, 2013: 32; König, 2018: 10-14). Theodoric'in yetkileri ise daha büyük bir tartışma konusudur ve bu tartışmalar ayrı bir makale konusu olabilir. Ancak şuna değinmek gerekir; Theodoric, Zeno (474-479/476-491) tarafından vassal olarak, senato ve piskoposlar üzerinde sınırlı yetkilerle, makam tayin etme ve *leges* çıkarma yetkisi olmadan bölgenin hâkimi olması için yönlendirilmiştir. Ancak Zeno, henüz Odoacer mağlup edilmeden (493), 491 yılında ölmüştür. İmparator I. Anastasius (491-518) ile Theodoric arasındaki yetki ilişkisi ise daha karmaşık bir konudur. Her şeyin ötesinde en kötü ihtimalle Theodo-

⁶ Avitus (455-456), Majorianus (457-461), Magnus (*Praefectus Praetorio Galliarum*) ve Odoacer (476-493) *ET* ile ilişkilendirilen ve değinmediğim kişilerdir bkz. Lafferty, 2013: 22.

⁷ Vismara'nın, *Edictum Theodorici* ile Severus'un *novellae*'si (461-465) arasında bir paralellik görememesinden ortaya çıkmıştır. Ancak Lafferty, bunun temel sebebinin var olan paralelliklerin, *novellae*'de devletin çıkarlarını korumaya yönelik yaklaşımlar ile *Edictum Theodorici*'nin bireyleri merkeze alan yaklaşımındaki farklılıktan dolayı yanlış yorumlanabileceğini savunmuştur, detaylı bilgi için bkz. Lafferty, 2013: 27.

⁸ Bu konuda sunulan tüm dayanaklar ve detaylı açıklamalar için bkz. Lafferty, 2013: 24-33.

⁹ Loire ve Garonne arasındaki bölgenin doğu kısmından oluşan; Bourges, Clermont, Rodez, Albi, Limoges, ve Toulouse gibi şehirleri içeren bölge bkz. James, 2018: 104.

¹⁰ Birkaç eyaletin birleşmesiyle oluşturulan *diocese*'nin yönetiminden sorumlu valiler bkz. Dillon, 2018: 1159.

¹¹ bkz. *Sidonius Apollinaris Ep. II.1.3*; Dalton, 1915: 35.

¹² Lafferty, *barbari* kelimesinin yalnızca Gotları ifade edebileceğini ancak bu ifadenin uygar olmayan anlamını yitirdiği de belirtir bkz. Lafferty 2013: 41-43.

¹³ *Anonymus Valesianus* ya da *Excerpta Valesiana*, 305-337 yıllarını anlatan *Origo Constantini Imperatoris* ve 474-526 yıllarını anlatan *Chronica Theodoricana* adlı iki bölümden oluşmaktadır bkz. Adams, 1976; Bahsi geçen bölüm için bkz. *Anon. Val. 67-69*; Moreau, 1961: 19-20.

ric'in, Zeno'dan aldığı haklarla bir *praetorian prefect* (vali) gibi *edict* ilan etme hakkı var gibi görünmektedir.¹⁴

Edictum Theodorici'nin doğrudan Büyük Theodoric tarafından yazıldığı en önemli göstergelerinden biri, *Variae*'den (*Cass. Var.*) aktarılan Yahudilere karşı tutum ile yasalar arasındaki tutarlılıktır. Ayrıca, Cassiodorus'un bu bilgileri verirken Theodoric'in yasama eylemlerinden bahsediyor olması da önemli bir dayanak noktası olmuştur (*Cass. Var.* 2.16.5; 7.3.1 vb.). Vizigotların günümüze ulaşan yasa metinlerinin kesinlikle Anti-Semitik olduğu düşünüldüğünde¹⁵, II. Theodoric'in Yahudilere karşı olumlu bir tavır takınmış olma ihtimali düşük gözükmemektedir. Büyük Theodoric ise Roma'da sinagog yakan Romalıları cezalandırmış, Yahudilere sinagoglarını yeniden inşa etme izni vermiş, Ravenna'daki sinagogların yeniden inşası ve onarımı için tüm halkın bağışta bulunmasını emretmiş ve hatta bağış yapmayan imkân sahipleri alenen kırbaçlanmakla tehdit edilmiştir (Lafferty, 2013: 32-33; Saitta, 1999: 207).

1.2. Tarihlendirme

Her ne kadar *Edictum Theodorici*'nin bizzat Büyük Theodoric tarafından yayımlandığı kesin olarak kabul edilse de, eserin tarihlendirilmesine dair net bir kanıt ortaya koymak mümkün değildir. Daha önce de değinildiği gibi Cassiodorus, Iordanes, Ennodius ve Procopius gibi dönem yazarlarının doğrudan *Edictum Theodorici*'ye atıfta bulunmaması, tarihlendirmenin zorlaşmasının en temel sebebidir. *Edictum Theodorici*'nin yazım tarihiyle ilgili en cüretkâr tahmin İtalyan tarihçi Augusto Gaudenzi tarafından yapılmıştır. Gaudenzi, Cassiodorus'un *Edictum Theodorici*'den bahsetmediğini vurgulayarak, onun *quaestor sacri palatii*¹⁶ görevinden ayrıldığı yıldan (511) sonra yayımlanmış olabileceğini savunmuştur. Cassiodorus'un kaleme aldığı imparatorluk belgeleri koleksiyonunu üç ayrı aşamada (507-511, 523-527 ve 535-537 yıllarında) ve farklı idari görevlerdeyken yazılmıştır. Dolayısıyla Gaudenzi tezini Cassiodorus'un yalnızca görev sırasında belgelerini yazmaya devam ettiği ve *Edictum Theodorici*'nin 511-522 yılları arasında yayımlanmış olması gerektiğine dayandırmıştır (Gaudenzi'den aktaran Lafferty, 2013: 37-38).

Tarihlendirme ile ilgili diğer girişimler ise Felix Dahn ve Sean Lafferty gibi isimlerden gelmiştir. Hem Dahn hem de Lafferty, Cassiodorus'un mektuplarındaki idari ve yargısal meseleler ve *Anon. Val*'daki anlatılar ile *Edictum Theodorici*'nin içeriğini eşleştirmeye çalışarak, hem *Edictum Theodorici*'nin Büyük Theodoric tarafından yayımlandığını kanıtlamaya hem de yayın tarihini ortaya koymaya çalışmışlardır (König, 2018: 27). Lafferty, tarihlendirmeye ilgili en önemli tezini *ET 70*'e¹⁷ dayandırmaktadır. Lafferty, *Edictum Theodorici*'nin 70. hükmü iltica konusunun doğrudan dillendirilmesini ilginç bularak, bunun doğrudan 507 yılında Vouille Savaşı'ndan¹⁸ sonra Ostrogot topraklarına sığınmaya çalışan Vizigot göçmenlerle ilişkili olabileceğini iddia etmiştir. Ayrıca *Edictum Theodorici 70* doğrudan *Codex Theodosianus 9.45.5*'ten alınan bir hüküm gibi görülmektedir ve aslında *Codex Theodosianus*'daki hali kaçak ve sığınmacı kölelere atıf yapmaktadır, dolayısıyla iltica özünde bu hükmün bir konusu değildir. Lafferty bu tezini, Vouille Savaşı'ndan sonra Galya'da artan iltica ve kaçak kölelik sorunuyla ilgili kanonlar ilan eden I. Orleans Konsili (511), Epuane Konsili (517) ve II. Orleans Konsili (519) kanonlarıyla da desteklemiştir. Benzer şekilde iltica sorunu ve Theodoric'in buna karşı aldığı tedbirler *Cassiodorus Variae 3.49*'da iltica eden Galyalı kölelerin eski sahiplerine verilmesi için bölgeye müdahale edileceği konusundaki anlatıdan da görülmektedir (Lafferty, 2013: 38-39). König, döneme dair farklı bir perspektif geliştirerek 510 yılını öne çıkarmıştır. Cassiodorus'un *Variae 3.17.3*'te yer alan ifadesine atıfla, Theodoric'in Provence¹⁹ ve Septimania²⁰ bölgelerini yeniden fethederek Roma hukukuna dahil ettiğini, bu bağlamda söz konusu Roma hukukunun Theodoric'in *edict*'i ile bağlantılı olabileceğini belirtmiştir (König, 2018: 27).

¹⁴ Heather, Cassiodorus'un Roma hukukuna olan saygıyı sürdürmeleri gerektiğini sürekli vurguladığını söyleyerek, Theodoric ve ardıllarının kendi adlarına kanun yapmamasını, Roma hukukuna ve işgal ettikleri bölgedeki hukuki düzene duydukları saygıdan dolayı olabileceğini de belirtmiş, bu yüzden bir *edict* yayınlamakla sınırlı kaldığını ifade etmiştir bkz Heather, 2012: 320.

¹⁵ *Forum Iudicium (FJ) XII.II.* heretikler ve Yahudilere karşı çeşitli suçları ve cezaları aktarmaktadır. *XII.II.III.*'te yer alan Yahudilerin iğrenç inançlarıyla, Vizigotların Hıristiyanlıkla kutsanmış topraklarını kirlettiğinden bahsedilmesi; *XII.II.V.*'te Yahudi inancına özgü özel günler ve bayramların yasaklanması; *XII.II.XIII.*'de Yahudilerin kirlenmiş olarak tanımlanması ve inançları gereği haram sayılan yiyecekleri yemeye zorlanacaklarının belirtilmesi; *XII.II.IX.*'de Yahudilerin tanıklığının Hıristiyan bir köleden bile aşağıda tutulması gibi örnekler ile sürgün, yakılarak öldürme ve taşlamak gibi cezalar Yahudi karşıtlığını göstermektedir. Ayrıca bu hükümler *XII.III.*'te yinelenerek genişletilmiştir bkz. *FJ XII.II-XII.III.*

¹⁶ Geç İmparatorluk'ta yasaları hazırlamakla görevli kişiler bkz. Harries, 2018: 1257.

¹⁷ *Si servus cuiuslibet nationis ad quamlibet ecclesiam confugerit, statim domino veniam promittente (...)* bkz. König, 2018: 123-124.

¹⁸ Poitiers yakınlarında Vizigotlar ile Franklar arasında gerçekleşen savaştır. Savaşta Vizigot Kralı II Alaric (484-507) ve Frank Kralı Clovis (482-511) karşı karşıya gelmiş, yaşanan mücadelenin sonucunda II. Alaric öldürülmüştür. Ardından II. Alaric'in yerine geçen Gesalec (507-511), yeni bir saldırı düzenlemeye çalışsa da kısa sürede püskürtülerek Barselona'ya kaçmıştır. Böylelikle Vizigotlar, Galya'daki topraklarının neredeyse tamamından çekilmek zorunda kalmıştır bkz. Wolfram, 2020: 106-107

¹⁹ Güney Galya'da, 6.-7. yüzyıllarda en büyük şehri Marsilya olan bölge bkz. Loseby, 2018: 1245.

²⁰ Güneybatı Galya bkz. Loseby ve Delaplace, 2018: 1358-1359.

Lafferty'nin bir diğer tezi ise, ilk olarak F. Dahn tarafından savunulan ve *edict*'in Theodoric'in 500 yılındaki Roma ziyareti ve *decennalia*²¹ kutlamaları sırasında yayımlanmış olma ihtimalidir (Hodgkin, 1896: 309-310). Görkemli kutlamalar sırasında yasa koyuculuğunu ortaya koymak Theodoric için muhakkak ki önemli bir gösterge olurdu ve bu bakış açısı Roma kültürüyle de uyuyordu. *Anonymus Valesianus*'un 67-69. bölümünde hükümdarın bir *edict* ilan ettiğinden bahsedip, aynı bölüm içerisinde büyük eğlenceler düzenlendiğinden bahsetmesi, bu ihtimali güçlendiren etmenlerden biridir (Lafferty, 2013: 41; Moreau, 1961: 19-20). König de Lafferty'nin bu tezinden bahsetmiştir ancak her ikisi de bu konunun yorumlamadan öte olmadığını ve kanıtlanmanın şu an için mümkün gözükmediğini belirtmişlerdir (König, 2018: 24-28). Dolayısıyla *Edictum Theodorici*'nin yazımını 500 ila Theodoric'in ölüm yılı olan 526 yılı civarına yerleştirmekten başka seçenek yok gibidir. Ancak yapılan çalışmaların 500 ve 510 yılı civarı üzerinde yoğunlaştığını belirtmek gerekir.

1.3. Kaynaklar

Edictum Theodorici, kendisine birçok Roma hukuk metnini doğrudan kaynak olarak benimsemiştir. *Edictum Theodorici*'nin derleyicileri, kendilerinden önceki hukuk metinlerini irdeleyerek, dönemin şartlarına en hızlı uyum sağlayacak hükümleri uyarlamışlardır. Hükümlerin yeniden düzenlenmesi sonucu; Roma'da kullanılan hukuk terminolojisine olan hakimiyetin azaldığı ve başta *Edictum Theodorici* olmak üzere Cermen hukuk metinlerinin, Roma hukuk metinlerini üslup, terminoloji ve uygulama açısından barbarlaştırdığı (vurgarizasyon)²² uzunca bir süredir tartışılan bir konudur.²³ *Edictum Theodorici*'nin ön sözünde derleyicilerin *novella leges* ve *vetus ius* adı verilen metinlerden faydalandığı belirtilmiştir. Açıkça hangi metinlerden faydalandığı belirtilmese de, 3. yüzyıl jüristleri Paulus, Ulpianus ve Papinianus'un hukuki metinleri ile *Codex Gregorianus* (CG) ve *Codex Hermogenianus* (CH); 5. yüzyıldan *Codex Theodosianus* ile Marcianus, Severus ve Anthemius *novellae*'leri doğrudan izleri görülen hukuk metinleridir (Lafferty, 2013: 61).

Edictum Theodorici'de Paulus'a atfedilen çalışmalardan esinlenen 37 hüküm olduğu düşünülmektedir. Bu hükümler *Pauli Sententiae* (PS) ile *Diggest*'te (*Dig.*) yer alan *Responsa*'sının üçüncü kitabına atfedilmiştir. Özellikle PS, 4. yüzyılda öğrencilerin ve yasa denetleyicilerin kullanımı için kısaltılıp, yeniden düzenlenen ve kamu hukuku ile ceza hukuku açısından Geç İmparatorluk boyunca büyük önem verilen bir el kitabı olmuştur (Lafferty, 2013: 64). *Edictum Theodorici* ile *Pauli Sententiae*'nin günümüze ulaşan hükümleri kıyaslandığında, en temel değişim yargıçların yetkileri ile inisiyatiflerinin arttığı ve cezalandırma yöntemlerinin bazı değişiklikler gösterdiği noktasında gibi gözükmektedir. Bu durum terminolojiye olan hakimiyetin azaldığı (dolayısıyla hukuk konusunda eğitilmiş kimselerin de azalmış olabileceği) ve yasal denetimin ya da kesinliğin yitirildiğini göstermiştir.²⁴

Edictum Theodorici'deki 6 hüküm doğrudan *Diggest*'de yer alan Ulpianus'un *De Officio Proconsulis* ve Appianus'un *De Aulteriis* eserlerine dayandırılmaktadır. *Edictum Theodorici* ile *Diggest*'te yer alan hükümler bazı farklılıklar içermektedir. Bunun temel sebebi Ostrogot sarayındaki derleyicilerin hükümleri kendi bakış açılarıyla ve bölgesel ihtiyaçları karşılamak için, muhtemelen daha az terminolojiye dayanarak ele alınmasıdır. Iustinianus'un hukukçularının temel amacı ise doğrudan imparatorun yetkisi altında, üstün Roma hukukunun ürünlerini sergilemektir. Ancak her iki metnin de aynı kaynaktan faydalandığı gerçeği yapılan kıyaslamalarla görülmüştür²⁵ (Lafferty, 2013: 76-77).

8 hükümde *Codex Gregorianus* ve *Codex Hermogenianus*'tan yararlanılmış; söz konusu hükümlerin karşılaştırılması ise *Codex Iustinianus* (CJ) aracılığıyla mümkün olmuştur. Tıpkı Ulpianus ve Appianus'un *Diggest*'te yer alan hükümleri gibi, *Codex Gregorianus* ve *Codex Hermogenianus*'da yer alan hükümleri ile *Edictum Theodorici* arasında da belirgin farklılıklar vardır ve bu farklılıkları aynı sebeplere bağlamak mümkündür. En azından bazı benzerlikleri açık bir biçimde ortaya koymak mümkündür (Lafferty, 2013: 79-80). Örneğin hem *Edictum Theodorici* 15 hem de *Codex Iustinianus* 9.16.2, meşru müdafaa sırasında kendisine saldıran kişiye

²¹ İmparatorların hükümdarlığının 10. yılı şerefine yapılan kutlamalar bkz. Skinner, 2018: 79; 467.

²² Vurgarizasyon; kabalasma, basitleşme gibi kelimelerle de ifade edilebilse de, bu çalışmada barbarizasyon/barbarlaşma kelimesini kullanmak tercih edilmiştir.

²³ İfade ilk olarak 1880 yılında hukuk tarihçisi Heinrich Brunner tarafından, yazılı olmayan ve 4-6. yüzyıllarda Roma eyaletlerinde yasal işleri yöneten nispeten basit, belki de geleneksel bir yasa bütününe belirtmek için ortaya çıkartılmıştır bkz. Brunner'den aktaran Lafferty, 2013: 57; Daha sonra Ernest Levy tarafından dil analizine dayanılarak genişletilmiştir. Burada temel tez, Cermen kanunlarındaki (*Leges Barbarorum*) hukuksal terimlerin aslında yasalar üzerinde yeterince eğitimi ve deneyimi olmayan kişiler tarafından ele alındığı, dolayısıyla Roma hukuk terimlerinin anlamlarını tam olarak karşılamayabileceği ve gelişigüzel kullanıldığıdır bkz. Levy'den aktaran König, 2018: 34; Lafferty, 2016: 154-155.

²⁴ Örneğin *Edictum Theodorici* 107 fitnecilik (isyana teşvik) suçunu karşı diri diri yakılmayı uygun bir ceza olarak görürken (*qui auctor seditionis vel in populo vel in exercitu fuerit, incendio concrementur*); PS 5.22.1 ise çarmlıha germe, vahşi hayvanlara yem etme veya sürgün gibi cezalar ön görülmüştür (*Auctores seditionis et tumultus vel concitatores populi pro qualitate dignitatis aut in cruce tolluntur aut bestiis obiciuntur aut in insulam deportantur*) bkz. König, 2018: 157.

²⁵ Örneğin: ET 39-Dig 48.5.9. Daha fazlası için bkz. König, 2018: 93-94; 110-112.

zarar veren ya da öldüren kişilerin suçlu olarak değerlendirilmemesi gerektiğini aktarmaktadır.²⁶ Ancak *Edictum Theodorici* bir kişinin kendisine saldırılması durumunda işlediği cinayetten doğrudan suçlu olmaması gerektiğini aktarırken, *Codex Iustinianus*'ta ise kendisini savunma durumunda kalan kişinin hiçbir koşulda suçlu duruma düşmemesi gerektiği ifade edilmiştir (Lafferty, 2013: 80; König, 2018: 36; 41-43).

Edictum Theodorici'nin en çok faydalandığı Roma hukuk metni açık bir şekilde *Codex Theodosianus*'dur. Neredeyse *Edictum Theodorici*'nin üçte birini oluşturan 49 hüküm *Codex Theodosianus*'dan türetilmiştir (Lafferty, 2013: 83). Söz konusu iki metindeki hükümler arasında, önceden de belirtildiği gibi, metnin sadeleştirilmesi veya daha kolay anlaşılır hâle getirilmesi amacıyla ortaya çıkan farklılıklar görülmektedir. Ancak bu farklılıklar, daha önce değindiğimiz *Codex Iustinianus* ve *Digest*'ten yararlanılarak ulaşılan hükümler kadar dramatik değildir. Benzer şekilde Theodosius sonrası üretilen ve 439-472 yıllarına tarihlendirilen *novallae*'lerde de aynı durum söz konusudur ve bu metinlerden toplam 8 hüküm üretilmiştir (Lafferty, 2013: 93). Bu nedenle, kapsamı genişletmemek için söz konusu hükümlerin tek tek incelenmesi ya da örneklerle açıklanması yerine, ortak içerikler üzerinde durulacaktır. Tahmin edilebileceği gibi hem *Edictum Theodorici*'nin konu bütünlüğüne pek önem vermeyen yapısı hem de *Codex Theodosianus*'dan alınan hükümlerin fazlalığı, ortak olan ve bahsedilmesi gereken konu sayısını oldukça arttırmıştır. Bu doğrultuda *Edictum Theodorici* ve *Codex Theodosianus*'un ortak hükümlerinin başlıca içeriği; başkalarının mülküne el koyanlarla ilgili önlemler (*ET 10-CTh 4.22.3*), muhbirlerin cezalandırılması (*ET 35-CTh 10.10.2*), borç hukuku (*ET 134-CTh 2.33.2*), paganlara karşı önlemler (*ET 108-CTh 16.10.6; 16.10.23*), olarak ön plana çıkmaktadır²⁷ (Lafferty, 2013; König, 2018).

1. EDICTUM THEODORICI'NİN HUKUKİ DÜZENLEMELERİ

1.1. Yargı, Suç ve Ceza

Edictum Theodorici'nin konu edindiği davaların önemli kısmını sivil meseleler oluşturuyordu ancak belirli kamusal yargılamalara ait özel yargı birimleri de mevcuttu.²⁸ Yargılamanın ilk aşaması, davalıların mahkemeye davet edilmesiydi. Davanın tarafları mahkemeye katıldıktan sonra yargıç önünde resmi bir suçlama yapıyor ve bu şekilde dava süreci başlıyordu. Bir yargıcın asgari görevi, kanıtları uygun bir şekilde incelemek ve kanuna uygun bir karar vermektir. Hukuk sistemine uygun bir karar almayan yargıç, ağır bir biçimde cezalandırılıyordu.²⁹ Ancak denetlemeden kaynaklı eksiklikler nedeniyle, yargıçların kendi çıkarlarına göre karar almaları (yolsuzluk ve suistimal) oldukça yaygın görülen bir durumdur³⁰ (*ET 1; ET 91*). Esasında doğrudan Roma yargı sistemini takip eden Ostrogot yargısı, büyük şehirlerde başını *praetorian praefect*'lerin çektiği ve *praefectus urbis*, *vicarius urbis*, *defensores*, *duumviri*, *quinquennales* ile *decurions* gibi yerel yöneticiler ve memurlar aracılığıyla yürütülmüştür³¹ (Lafferty, 2013: 108-109; Burns, 1984: 172).

Yargıcın görevi henüz dava başlamadan, sanığı mahkemeye davet etmekle ve mahkemeye çıkmasını sağlamakla başlamaktaydı. Zaten davalar genellikle davalının ikamet ettiği bölgede gerçekleştirilmiştir³² (Lafferty, 2013: 134). Sanığın davaya zorla getirmek yasaklanmıştı (*ET 7*). Sanığın ısrarla davaya katılmaması durumunda duruşmalar onsuz da başlayabiliyor, üç kez adli çağrıya karşılık vermemesi halinde davayı kaybedebiliyordu. Suçluların ve kaçakların en büyük kurtuluş umudu kiliseye sığınmaktı (*ET 70-71*). Kilise'nin zayıfları koruma sorumluluğundaki ısrarı, krallığın halkı koruma göreviyle çelişmiştir. Ancak *Edictum Theodorici*, doğrudan *Codex Theodosianus 9.45*'i takip ederek dini alanların kutsallığını kabul etse de, özellikle yüksek profilli davalarda kiliselere sığınanların iadesini sağlamayı amaçlamıştır (Lafferty, 2013: 88). Teslim alınan suçlular yargılanana dek hapsedilerde tutuluyor ve ardından yargılanmasına başlanıyordu³³. Avukatlar ve tanıklar da

²⁶ *ET 15: Qui percussorem ad se venientem ferro repulerit, non habetur homicida: quia defensor propriae salutis videtur in nullo peccasse; CJ 9.16.2: Is, qui adgressorem vel quemcumque alium in dubio vitae discrimine constitutus occiderit, nullam ob id factum calumniam metuere debet* bkz. König, 2018: 70.

²⁷ Detaylı bilgi için bkz. König, 2018: 62-64; 89; 180-181; 158.

²⁸ Örneğin; kamu hazinesini temsil eden ve vergilendirme ve diğer mali konularla ilgili anlaşmazlıkları içeren *rationalis*, ticaret ve gıda maddelerinin tedariki ve idaresi ile ilgili konularda yargı yetkisine sahip *praefecti annonae*, su hakları veya su kemerlerini koruyan kuralların ihlali ile ilgili anlaşmazlıkları çözmek için oluşturulan *comes formarum urbis* mahkemeleri gibi bkz. Lafferty, 2013: 115-116.

²⁹ Sanık henüz mahkemede değilken ve bekleme süreci bitmemişken verilen, yalnızca şüpheye dayalı kararlar vb. uygunsuz görülen kararlardır bkz. Lafferty, 2013: 122.

³⁰ *Edictum Theodorici*'de 10 hüküm ile engellenmeye çalışılan, özellikle de rüşvetin cezalandırılması davalının koşullarına göre belirlenmiştir. Bir kişinin hayatını veya statüsünü tehdit eden bir durumda rüşvet alınması, ölüm cezası demektir. Maddi konular gibi daha düşük profilli davalarda rüşvet alınması ise yargıcın aldığı rüşvetin 4 katını ödemesini gerektirmiştir bkz. *ET 1-4*; König, 2018: 35.

³¹ Yerel düzeyde, kilise yetkililerini içeren davalar üzerinde yargı yetkisine sahip olan piskopos mahkemesi (*episcopalis audientia*) vardı bkz. Lafferty, 2016: 161.

³² Özellikle cinayet gibi büyük suçlar içeren ceza mahkemeleri suçun işlendiği bölgede düzenleniyordu bkz. Lafferty, 2013: 134.

³³ Hapsedilen figürlerin belki de en önemlisi, vatana ihanet suçuyla yargılanan Boethius'tur. Boethius, 523-526 yıllarında yargılanana dek hapsedilmiş ve bu sırada *Consolatio Philosophiae*'yi (Felsefe'nin Tesellisi) kaleme almıştır bkz. Lafferty, 2013: 136.

mahkemelerde hazır bulunuyor ve davanın gidişatını doğrudan belirleyebiliyordu (Lafferty, 2013: 136; König, 2018).

Tanıkların statüsü dava için önem taşıyordu. Örneğin; reşit olmayanlar, fahişeler, köleler, aile üyeleri gibi grupların tanıklığı genelde kabul edilmemiştir (Lafferty, 2013: 129). Dava aşamasında yemin en önemli kanıtlardan biriydi. Davacı ya da davalı, yargıcin kararı ve talebi doğrultusunda kararları yeminle onaylatabiliyor ya da yemin etmeyerek kararın bozulmasına sebep olabiliyordu. Yalancı yemine ya da şahitliğe karşı yargıcın kanaatine güvenilmiştir. Ayrıca dava sürecinde tanıkların ve şahitlerin yeminlerine de başvurulabiliyordu (Lafferty, 2013: 124-125). Kanıt noktasında başı çeken unsurlardan bir diğeri ise yazılı belgeler olmuştur. Bu belgelerin ana teması arazi iddiaları, vasiyet, miras, velayet vb. konulardan oluşmuştur. Verilen kararların da yazılı olarak kaydedilmesi gerekiyordu. Yazılı tutanaklar; yargıcin kararının adil olduğunu göstermeye, davanın tüm argümanlarını ve yasal dayanaklarını ortaya koymak ile kararların temyize taşınması durumunda yeni mahkemenin elinde davanın tam bir metnin olmasına yararmıştır (ET 6; 64; Lafferty, 2013: 131). Kararlara itiraz ya da temyiz bir seçenek olsa da bu durum daha çok maddi gücü yeten ve siyasi bağlantıları olan kimseler için mümkün olmuştur (ET 55; Heather, 2012: 348).

Edictum Theodorici'nin suç olarak dikkat çektiği eylemlerin başında cinayet, insan kaçırmak, hırsızlık, kundakçılık vb. konular gelmiştir (Lear, 1965: 288). Ancak bir kişinin, bir başka kişiyi herhangi bir şeyle suçlaması için çok sağlam kanıtlara dayanması gerekiyordu. Çünkü davacı iddialarını kanıtlayamazsa, davalının karşı karşıya kalabileceği cezaya maruz kalmayı yazılı bir şekilde kabullenmek zorundaydı. Özellikle efendisine karşı şikâyetle bulunan bir köle için bu durum çok daha riskliydi ve iddialarını kanıtlayamadıkları takdirde idam edilebiliyorlardı. Yargıya fitne karıştıran kişiler veya iddialarını kanıtlayamayan muhbirler, canlı canlı yakılabilirlerdi. Kırbaçlama en önemli yaptırımlardan biri olarak görülmüş ve özellikle kendi iddialarını kanıtlamak için köleleri satın alan kimselere karşı sorgulama sırasında uygulamıştır (ET 101). Bu cezaların yanı sıra sürgün, çeşitli maddi ve aynı tazminatlar (çalınanın 4 katı) en yaygın cezalandırma yöntemleriydi³⁴ (Lafferty, 2013: 137-139).

İsyan söz konusu olduğunda suçlular mallarının üçte birini kaybedip, beş yıl boyunca sürgüne maruz kalırken, isyanın başını çekenler ölümüne dövlür veya sürekli sürgüne gönderilirdi. Vatana ihanetin cezası ise yakılarak öldürülmek olmuştur³⁵ (Lear, 1965: 229). Ancak en çok hüküm cezalandırılmaların toprak, hayvan veya köle teslimi şeklinde yapılmasına olanak veren aynı cezalarla ilgiliydi (Lafferty, 2013: 207). Buradan açıkça görülmektedir ki *Edictum Theodorici*'de şikâyet ve yargı sürecinde hem davacılar hem de davalılara karşı en başından caydırıcı olmak büyük önem taşımış, özellikle fiziksel cezalandırmanın hem daha caydırıcı hem de daha aşağılayıcı olduğu kabul edilmiştir.

Edictum Theodorici'de sosyal eşitsizliğin en çok ön plana çıkan durumlar, kölelerin işlediği suçlarla ilgiliydi. Eğer bir köle suçu kendi adına işliorsa doğrudan (kısasa kısas) cezalandırılıyor ancak, sahibi adına bir suç işlediğinde bu durumda kölenin cezası, eğer ki ölüm değilse, ciddi bir şekilde azalıyor (ET 77). Dikkat çeken bir diğer eşitsizlik durumu ise yeterli sosyoekonomik ya da askeri güce sahip kimselerin, cezalandırılmaları kaçınmaya çalışmalarıdır. *Edictum Theodorici* bu durumu önlemek için yargıcin kararlarını uygulamakta zorlandığı durumlarda konuyu derhal *nostra scrinia*'ya (saray sekreterlik ofisleri) iletmelerini emretmiştir (ET 10). Ayrıca yargılamanın halka açık bir şekilde yapılması teşvik edilmekte, halkın davalara katılımıyla hukukun üstünlüğünün korunması amaçlanmıştır. Davalara dair dikkat çeken bir diğer konu da *boni homines* adı verilen akil insanlardır. Muhtemelen büyük toprak sahipleri ve yasalar hakkında bilgili bu kimseler, yargıca danışmanlık yapan kimseler olarak işlev görmüşlerdir (ET 74; Lafferty, 2013: 145).

1.2. Ekonomi

Ostrogot Krallığı'nın sosyoekonomik temelini şehirler değil, taşra ve villalar oluşturmuştur. Dolayısıyla bu alanlardaki yaşama ve sorunlara dair ipuçları, şehirlerdekine göre çok daha fazladır. *Edictum Theodorici*'nin bu alanlar için sunduğu ilk sorun, işgücü eksikliği olmuştur. *Edictum Theodorici*, tarım arazilerindeki işgücü sorununu aşmak için evlerden çalışan kölelerin tarım alanlarına transferine, ihtiyaç halinde bir başkasının kölesinin ödünç alınmasına ve köleler ile hayvanların ortak kullanımına izin vermiştir (ET 142). Sahibinin rızası olmadan bir kölenin veya hayvanın çalıştırılması ise mağdur olan diğer sahibe, çalıştırılan gün başına bir *solidus* ödemekle cezalandırılmıştır (ET 150). Belirli bir mülkün sahibinden kiralanarak işletilmesi ve elde edilen mahsulün bir kısmının sahibe verilmesiyle sağlanan *colonate* sistemi varlığını sürdürmekteydi. Ancak

³⁴ Para cezası yaygın bir cezalandırma yöntemi değil gibi görünmektedir. Bunun muhtemel sebebi Theodorici'nin paranın saflığı ve ekonomik istikrar konusundaki endişesi olabilir. Paraların madeni değerinin düşürülmesi veya taklit edilmesi sermaye suçu olarak belirlenmiştir. Ayrıca *Edictum Theodorici*'de iç ve dış ticaret ile ilgili de çok sınırlı atıflar bulunmakta ve bunlar çoğunlukla dış ticaretle ilgili davalarda alacaklarının haklarını korumakla ilgilidir bkz. Lafferty, 2013: 208-10.

³⁵ Vatana ihanet suçlarının başında *maiestas* adı verilen Cumhuriyet ve İmparatorluk dönemleri boyunca Roma halkına, devletine veya imparatora karşı işlenen suçlar gelmiştir bkz. Lear, 1965: 230.

bu sistem kiracının borçlarını ödemekte zorlandığı, bir tür yarı kölelik hâline dönüşmüştü. Her halükârda bu köleşmiş kiracılar, bir tür kredi sistemi gibi çalışan *colonnate* ile birlikte arazi sahiplerinin toprağını işliyor ve karşılığında yiyecek ile kalacak yer temin edebiliyorlardı. Arazi sahibinin takdirine bağlı olarak, borçlar ve kiracılar başkalarında devredilebiliyordu (Lafferty, 2013: 218-220).

Şehir hayatına ilişkin çıkarımlar yapılabilecek hükümlerin *Edictum Theodorici*'de oldukça az olduğu görülmektedir. Bu sınırlı veriler, şehir yaşamında Geç İmparatorluk dönemine ait alışkanlıkların önemli ölçüde devam ettiğini ortaya koymaktadır. Ancak *Edictum Theodorici* bize bir konuda özellikle ipucu vermektedir: yağma veya hırsızlık (*furtum*). Sivil binaların, anıtların değerli süslemelerinin çalınması ve mezar yağmacılığı ön plana çıkmış, bir mezarın yağma amacıyla açılması ve zarar verilmesi ölümle cezalandırılmıştır. Kamu kaynaklarının çalınması ya da yağmalanması ise zarara uğratılan ya da çalınan metanın bedelinin dört katının ödenmesiyle cezalandırılmıştır (*ET 109-111; 115*). *Edictum Theodorici*'nin şehir yaşamına dair değindiği diğer konular ise yangınlar ve salgın hastalıklardır. Şehirlerin genellikle ahşap konutlardan inşa edildiği için kundakçılık en büyük suçlardan biri olarak görülmüştür. Kundakçılık faaliyetine karışan köleler yakılarak öldürülme, kırbaçlanma veya para cezası gibi geniş skalada cezalandırılmıştır. Kundakçının özgür bir insan olduğu durumda ise sürgün en etkili ceza olmuştur. Hastalıklardan kaçınmak için doktorlar ayrıcalıklı bir sınıf olarak görülmüş ve sorunlarıyla ilgilenmesi için *comes archiatorum* adı verilen memurlar görevlendirilmiştir (Lafferty, 2013: 215-218).

Edictum Theodorici'de vergi yükümlülüğüyle ilgili bilgiler oldukça sınırlıdır ancak vergi yükünün büyük çoğunluğunu mülk sahiplerinin çektiği düşünülmektedir. Ayrıca *comes sacrarum largitionum* adı verilen maddenlerden, darphanelerden ve vergilerden sorumlu bir birim olduğu bilinmektedir (Burns 1984: 171). Vergi yükümlülüğü konusunda elde edilen bilgilerin çoğu Got askerlere ilişkindir. İmparatorluk dağılmadan önce Romalı askerlerin herhangi bir vergi ödemesi gerekmiyordu. Bu durum Theodorici'nin Gotlardan oluşan ordusu için de geçerli olmuştur. Dolayısıyla Gotlara tahsis edilen mülklerden (*sortes*) vergi alınmamıştır.³⁶ Ancak, ek mülk edinen Got askerleri, bu alımları kendi maddi imkânlarıyla gerçekleştirmek ve ilgili vergileri ödemek zorunda kalmışlardır. Askerlerin mülk satın almasını sağlayan temel gelir kaynağı ise Theodorici'nin sık sık yaptığı altın bağışlarıydı (Lafferty 2013: 225). Askerlikten emekli olduktan sonra Romalı kadınlarla evlenen Gotların, eşi dolayısıyla elde ettikleri mülkler için de *fisc* adı verilen vergiyi ödemeleri gerekmiştir (Burns 1984: 128; Lafferty, 2013: 226). Gotların öyle ya da böyle vergi sistemine bir katkısı olduğu açıktır ancak yarattıkları sorunlar katkılarından daha büyük olmuştur. Bu sorunlardan en önemlisi toprak sahiplerinin mülklerinin izinsiz kamulaştırılması ya da Gotlar tarafından ele geçirilen (*invasio*) mülklerin eski sahiplerinin köleleştirilmesidir. *ET* bu durumun önüne geçmek için yasadışı bir şekilde ele geçirilen mülklerin eski sahiplerine iade edilmesini ve mülkün değeri kadar para cezasını uygun görmüştür (*ET 10-II; ET 76; König, 2018: 36; Lafferty, 2013: 229*).

Edictum Theodorici'nin endişelendiği bir diğer mülkiyet meselesi, mülk sınırlarının ihlalleriydi. Sınırlar genellikle toprak setler (*arcaturae*), yazılı taşlar, ağaçlar, nehirler veya akarsular ve özel yapılar (*arca*) ile işaretlenmiştir. Bu işaretler, anlaşmazlıkların çözümünde büyük önem taşımıştır. İşaretçilerin kasıtlı ihlalleri sert bir şekilde cezalandırılmıştır. Suçlu, özgür biri ise mülkünün üçte birini kaybediyordu. Eğer suçu işleyen kişi bir köle ise doğrudan idam ediliyordu (Lafferty, 2013: 232). Sınır işaretçilerinin kazara kaybedilmesi durumunda, bir yetkilinin ve komşu toprak sahibinin şahitliğinde yeni işaretçiler kurulabiliyordu. Aksi, bir *invasio* eylemi oluşturuyordu (*ET 104*). *Invasio* eyleminin cezalandırılmaması için tek koşul, üzerinden en az otuz yıl geçmesiydi. Bu otuz yıllık sürenin amacı muhtemelen Odoacer döneminde mülkleri işgal edilen Romalıların, yeniden hak iddia etmesini engellemektir. Bir kişi, bilmeden başka bir arazi üzerinde inşa ettiği bir binanın yasal mülkiyetine sahip olamıyor, ancak inşa masrafları için ödeme talep edilebiliyordu. Mal sahibinin bir başkasının arazisi üzerinde yapı inşa etmesine izin vermesi durumunda ise hüküm belirsizdi, ancak Roma hukuk geleneğinin devamı olarak, inşaatçıyı yasal toprak sahibi olarak tanıması muhtemeldir (*ET 137; Lafferty 2013: 236*).

Özel mülkiyetin yanı sıra kamu mülkleri de *Edictum Theodorici*'de kendine yer edinmiştir. Kamu mülkü doğrudan krala bağlıydı ve çoğunlukla eski imparatorluktan kalan kamusal arazi ve yapıları içeriyordu. *Edictum Theodorici*'nin birincil endişesi kamu arazisine yasadışı olarak el konması olmuştur, çünkü bu araziler krallık için önemli bir gelir kaynağıydı; mahkemelerin, ordunun ve hükümetin işleyişiyle ilgili çeşitli masrafların yanı sıra kiliselere yapılan bağışlar ve destekçilerin gayrimenkulle ödüllendirilmesi için gerekliydi. Bu amaçla, kamu topraklarının yasadışı gasp edilmesi doğrudan ölümle cezalandırılmıştır (*ET 45-47; Lafferty, 2013: 234*). Özel mülke farkında olmadan inşa yapan bir kişi ise mülkü iade ediyor ancak masraflarını talep edebiliyordu

³⁶ İtalya'ya yeni yerleşen Got grupları ile ilgili yapılan toprak bağışı ve vergilendirme meselesi etrafında hararetli tartışmalar mevcuttur. Tartışmaların temelini Gotlara toprağın 1/3'ünü mü yoksa toprağa dayalı vergilerin 1/3'ünün mü bağışlandığıyla ilgilidir. Detaylı bilgi için bkz. Heather, 2013: 108-112.

(ET 137). Zaman zaman inşa faaliyetlerini desteklemek amacıyla kamusal alanlara yeni yapıların inşa edilmesine ve eski binaların restore edilmesine izin verilmiştir. Bu tür faaliyetler genellikle hibeyle sonuçlanmasa da, inşacıların bir miktar mülkiyet elde etmiş olma ihtimalleri yüksek görülmektedir (Lafferty 2013: 235; Saitta, 1999: 212).

Vergilendirme konusuna geri dönecek olursak; tıpkı halk gibi kiliseler de vergiye tabiydi. Ancak bu konuda çok fazla detay bilinmemektedir. *Praetorian praefect* Faustus'a yazdığı bir mektupta Cassiodorus, Theodoric tarafından bir süredir vergilerden sınırlı muafiyet tanınan bir kiliseden bahsetmiştir. Bu kilise, edindiği topraklara uygulanan hem *superindicta* (acil durumda uygulanan vergiler) hem de düzenli vergiler de dahil olmak üzere tüm vergilendirmelerin affedilmesini istemiştir. Theodoric ise, kilisenin daha önce muaf tutulduğu mülkler için vergi affını devam ettirmiş, ancak yakın zamanda edindiği tüm mülkler için vergilerini ödemesini istemiştir (Cass. Var. 1.26.2-3; Lafferty, 2013: 227). Bu tip vergilendirilmelerin yanı sıra gümrük ücretleri, *munera* adı verilen sosyoekonomik olarak ön plana çıkan kişilerin krallık yararına bayındırlık ve iskân faaliyetlerine katkıda bulunması uygulaması devam etmiştir.³⁷ *Munera* çoğunlukla yeni evler, ambarlar, su kemerleri inşa ettirilmesi, çeşitli bakım ve onarımlar vb. uygulamaları içermiştir. Tüm bunlarla birlikte merkezi yönetim, savaş, kıtlık ve veba ekonomisini harap ettikçe, azalan gelirler ve giderek daha fazla azalan nüfusun taleplerini karşılamak ve sistemi yönetmekte giderek daha fazla zorlanmıştır. Özellikle vergi tahsildarlarının yaptığı yol-suzlukları önlemek konusunda aciz kalmıştır (Cass. Var. 7.14; Lafferty 2013: 228).

Köylüler vergilerini ve kiralarnı çoğunlukla aynı olarak ödemişlerdir. Çünkü çoğu köylünün madeni para elde etmek için uzak mesafelerdeki pazarlara seyahat etmeleri mümkün değildir. Aynı yapılan ödemeler ve kiralarda köylüleri dolandırmaya çalışanlar, çoğunlukla metanın ederinin dört katı kadar para cezasıyla cezalandırılmışlardır (Lafferty, 2013: 237). Taşra için alınan önlemlerden biri de hayvanlar hakkındaydı. Hayvanların öldürülmesi, çalınması veya bir şekilde zarar verilmesi durumunda özgür kişi, hayvanın ederi ve onun üzerine dört kat tazminatla cezalandırılıyordu (ET 56-58; König, 2018: 39). Aynı eylemi bir köle gerçekleştirdiği durumda kölenin sahibi ya dört kat tazminat ya da kölenin işkenceye uğraması, hapsedilmesi veya öldürülmesi gibi duruma göre değişen cezalar arasında seçim yapmak durumunda kalıyordu. Kölenin cezalandırılmasının tercih edildiği durumda dahi sahibi, çalınan hayvanın iadesini veya ederinin ödenmesini sağlamak zorundaydı (ET 177-118). Bu cezalandırmalarda maddi olarak en değerli görülen hayvan attı. Kabaca bir atın değeri iki inek veya beş domuza eşitti. Atların hem askeri görevleri hem de eğlencelerdeki rolü, bu kadar değerli olmalarını açıklamaktadır (Lafferty, 2013: 238).

1.3. Köleler

Edictum Theodorici'nin toplam 40 hükmü köleler ile ilgilidir. *Variae* ise kölelerin çalınmasına ve iadesine, öldürülmesine, satışı ve satın alınmasına kadar köleleri içeren çeşitli örnekleri sunmuştur.³⁸ Roma toplumunda kölelik çoğunlukla kalıtsaldı. Babanın statüsünden bağımsız olarak, köle bir kadından doğan çocuk, hayatına köle olarak devam ediyordu. Köleler ayrıca cezalandırma, savaş ganimeti, insan ticari gibi yollarla da edinelebiliyordu. Özellikle vergi ödemekten veya askeri görevlerden kaçan kişiler ile borcunu ödemeyen kimseler de köle olarak cezalandırılabilirdi (Lafferty, 2013: 159-160). Ostrogotlar için de durumun böyle olduğunu kabul etmemek için hiçbir sebep yok gibi gözükmektedir. Bir yenilik olarak, güçlü Got savaş liderlerinin ya da zengin Romalıların, bazı toprak sahiplerini köleleştirdiği de düşünülmektedir (ET 79). Dolayısıyla bu durum, Theodoric'in bazı şahıslara özgür bireyleri köleleştirme hakkı tanıdığı ve köleleştirmeyi yaygın bir ceza yöntemi olarak kullandığını göstermektedir. Roma'da imparatorluk devrinde sıkça görülen ve 6. yüzyılın başlarına dek devam ettiği düşünülen çocuk satışı da oldukça yaygındır³⁹ (ET 94). Yeni doğan bir çocuk, çoğunlukla yoksulluk sebebiyle, ebeveynleri tarafından köle olarak satılabiliyordu. Ancak ebeveynlerin durumu iyileşince çocuğu geri almak ve eski statüsünü (*ingenuus*) kazandırmak mümkün olmuştur (Lafferty, 2013: 159).

Ostrogot Krallığı'nda ekonomik işlev açısından iki ana köle türü vardı. Bunlardan biri ev kölesi (*familiaris*), diğeri tarımsal alanlarda çalıştırılan *rusticii*, *mancipi*, *servi* veya *ancillae* olarak adlandırılan kölelerdi. Köle nüfusunun büyük kısmını oluşturan tarımsal alanlarda çalışan köleler, kendilerine *Edictum Theodorici*'de daha çok yer bulmuşlardır. Bunun temel sebebi hem düşük ücretleri nedeniyle kaçmaya daha müsait olmaları hem de köle işgücü eksikliğinin ekonomide yaratacağı olumsuz etkilerdi. *Edictum Theodorici*'de doğrudan kaçan

³⁷ Ayrıca yoksullara yardım amacıyla yapılan satın alımlar için Milan Kilisesi'ne de vergi indirimi uygulandığından bahsedilir bkz. Cass. Var. 2.30; Saitta 1999: 204

³⁸ Özgür bir insanın emeği satılamaz ancak kiralanabilirdi bkz. ET 95.

³⁹ Ayrıca özgür birinin, satıcısı rolündeki bir ortak ile birlikte kendini köle gibi pazarlayarak dolandırıcılık yaptığı örnekler de mevcuttur. Bu gibi durumlarda satış geçersiz sayılmış ve dolandırıcılar kölelikle cezalandırılmıştır bkz. Lafferty, 2013: 162.

kölelerle ilgili 6 hüküm yer almaktadır⁴⁰ ve kaçıışı önleme açısından iki temel yaklaşım bulunur. İlki, kölenin kaçmasına sebep olan sahibin veya kaçan köleyi satmaya çalışan kişilerin cezalandırılmasını ön görüyordu. *Edictum Theodorici*'nin 80. hükmü⁴¹, bir başkasının kölesini kaçması için teşvik eden birinin, kaçan kölelere ek olarak üç köleyi daha eski sahibe geri ödemesi gerektiğini belirtiyordu. Kaçak köleler ile ilgili alınan ikinci önlem ise, kaçağın hızlıca yakalanması ve geri dönmesini sağlamaya yönelikti. Burada temel yöntem kaçak köleyi barındıran herhangi birini caydırmak için ilan edilen tehditler olarak ön plana çıkmıştır (*ET 80-86*; Lafferty, 2013: 164-165; König, 2018: 41).

Kölelerin herhangi bir mülk (*peculium*) edinme hakkı yoktu ve miras veya hediye gibi yöntemlerde kendilerine kalan mülkler doğrudan kölelerin sahiplerinin mülkiyetine geçmiştir. Ancak sahiplerin kölelerine mülk bağışlama hakkı vardı ve istedikleri zaman bu mülkleri geri alabiliyorlardı. Kölelerin alacaklıları, alacaklarını para yoluyla tahsil edemezlerse, köle sahiplerinin mülklerinden değil, kölelerin dolaylı olarak sahip olduğu mülklerden tahsil edilmiştir (*ET 84*). Köleye karşı işlenen bir suçta yargı, doğrudan sahibini muhatap almıştır. Bir köle öldürüldüğünde sahibinin, suçu işleyen kişiden iki köle alma ya da cezai kovuşturma (sürgün, işkence vb.) gibi hakları oluyordu. Bir başkasının kölesine zarar veren özgür kişi, mağdur olan sahibe, kölelere eşit değerde iki köle ödemesi gerekmiş ve bunu yapmaması durumunda kırbaçlanmayla cezalandırılmıştır (Lafferty, 2013: 168).

Yasal olarak köleler bir birey olarak tanınmasalar da işledikleri suçlardan dolayı, sahibinden bağımsız olarak da yargılanabiliyorlardı. Bu suçların cezalandırılması çoğunlukla çeşitli işkenceler veya sahibe yapılan ödemelerle yapılmıştır. Bu tarz durumlarda kölenin sahibi ya köleyi teslim etmeliydi ya da karşı tarafın yaşadığı zararı karşılamalıydı. Bir başkasının kölesini haksız bir biçimde kullanan bir kişi, köleyi çalıştırdığı her gün için 1 *solidus*la cezalandırılmıştır (*ET 150*). Suç işleyen bir kölenin tespit edilmeden önce satıldığı durumlardaysa, eski sahibin yeni sahip ve köleyi sorumlu kılması gerekiyordu (Lafferty, 2013: 169). Ayrıca köleler dava açma hakkına sahip olmasalar da çeşitli koşullarda sahiplerine karşı tanıklık etmeye zorlanabiliyordu. Bu suçların başında kaçak köleler ve kâr etmek için kölenin kaçmasını teşvik etmek gelmekteydi (*ET 19; 48*).

Roma hukukunda özgür bir insan doğası gereği bir köleden daha ahlaklı kabul ediliyordu. Bu önyargıdan dolayı kölelerin mahkemelerde kanıt sunması kabul edilmiyor, cezalandırılmaları daha acımasız oluyordu. Bu bağlamda kölelerin işlediği suçların en ağırlarından biri özgür bir kadınla birlikte olmasıydı (*stuprum*). Özgür bir kadınla kölenin cinsel birlikteliğinin cezası doğrudan yakılarak öldürülmektir⁴² (*ET 62*). Birlikteliğin evlilikle sonuçlanması da hiçbir şekilde legal kabul edilmiyordu. Özgür bir erkeğin bir köleyle birlikte olması ile özgür bir kadının olması, yaklaşım bakımından farklılıklar içermiştir. Özgür bir erkeğin, köle ile birlikte olmasından doğabilecek çocukların köle statüsünde olması nedeniyle ahlaken yanlış bulunsa da hukuksal anlamda sorun teşkil etmiyordu. Ancak özgür bir kadının bir köleyle birlikte olmasından doğacak çocuklar özgür bireyler olacaktı (*ET 65*), dolayısıyla özgür bir kadın kendi kölesiyle birlikte olduğunda her ikisi için de ölümden kurtuluş yoktu. Bazı durumlarda başkasının kölesiyle birlikte olan bir kadın için ölüm yerine özgürlüğün kaybetmesi uygun görülüyordu (*ET 59-61*; Lafferty, 2013: 170-171; König, 2018: 39).

Bazen köleler yaptığı hizmetler karşılığında ya da sahibinin iradesiyle özgürlüklerini elde edebiliyorlardı. *Edictum Theodorici*'de bu konu ile ilgili koşullara değinilmemiş, ancak ima eden birkaç pasaj yer almıştır. Bunlardan en önemlisi bir kölenin azat (*manumission*) yoluyla kazandığı özgürlükle ilişkilidir ve serbest kalan kölenin eski sahibine karşı ifade verememesi gibi belirli yasal yükümlülüklerinin devam ettiğini vurgulamıştır. Azatlılar, kölelikten kalan ahlaksız doğasını tamamen kaybetmese de bir köle ile aynı dayatmalara ve kısıtlamalara dahil değildi (Lafferty, 2013: 173). Sonuç olarak özgür doğmuş, ayrıcalıklı sınıflar ile köleler ve azatlılar arasındaki belirgin bir farklılık ve ayrımcılık, hükümlerin çoğunda görülmektedir (Lafferty, 2013: 175).

1.4. Aile ve Miras

Edictum Theodorici'de toplamda 25 hüküm doğrudan aile yaşamıyla ilgilidir. Dolayısıyla ailenin, *Edictum Theodorici*'nin derleyicileri tarafından bir hayli önemsendiği ve toplumun en önemli sosyal kurumu olduğu söylenebilir (Lafferty, 2013: 175). Aile ile ilgili hükümler, özel ve kamusal alandaki aile yaşamının esaslarına hemen her yönüyle değinmiştir. Bu esaslar arasında; evlilik, boşanma, *raptus* (kaçırma yoluyla evlilik) gibi

⁴⁰ Kaçak kölelerin yanı sıra *originarii* ve *coloni* olarak adlandırılan, zengin toprak sahiplerinin mülklerinde iş aramak amacıyla dolaşan özgür kimseleleri kölelerden ayırmak da önemliydi ve bu hükümler içerisinde bu konuya da değinilir. Bu bağlamda bir *originarii* veya *coloni*'nin hizmetini satın alan herkesin onun sosyal statüsünü *gesta municipalia*'ya etmeleri gerekmektedir bkz. *ET 80*; Lafferty, 2013: 166.

⁴¹ *Qui mancipium alienum sollicitaverit, tres alios eiusdem meriti, et ipsum domino cum peculio suo reddat. Quod si quis a quolibet bona fide suscipitur quo se dicat ingenuum, suscipientis haec debet esse cautela, ut eum ducat ad gesta, et se profiteatur ingenuum: quo facto dum a domino servus aut originarius postulatus fuerit et probatus, solus sine retinentis incommoditate reddatur* bkz. König, 2018: 133-134.

⁴² Bir kölenin veya fakir bir kimsenin tecavüze karışmasının bedeli ölümdü. Ancak seçkin bir kimse bu tür bir eylem gerçekleştirdiğinde kadınla evlenip, mülkünün 1/5'ini kadına devrederek cezadan kurtulabiliyordu. Ancak adam halihazırda evliyse, mülkünün 1/3'ünü kadın vererek bu durumdan kurtulma ihtimali vardı bkz. *ET 52-64*; König, 2018: 39.

suçların değerlendirilmesi, veraset ve miras hükümleri, ebeveynlerin hak ve sorumlulukları, çocuk doğumunun teşvik edilmesi, kan bağına ilişkin düzenlemeler ve aile büyükleriyle ilgili meseleler öncelikli olarak yer almaktadır. Esasında *Edictum Theodorici*'nin aile ile ilgili belirlediği esaslar, Augustus'tan beri süre gelen Roma hukuk esaslarının bir devamı niteliğindedir (Lafferty, 2013: 177).

Evliliğin ilk aşamasını, "dos" olarak adlandırılan ve erkekler tarafından kadına hediye edilen çeyiz oluşturuyordu. Bu uygulama, evliliği daha az bağlayıcı ilişkilerden ayıran temel göstergelerden biri olarak işlev görmektedir. Gelinin ailesinin dos'u kabul etmesiyle taraflar resmî olarak nişanlanmış sayılırdı. Kadına karşı işlenen suçlarda, failin mağdurla nişanlanması hafifletici neden olarak değerlendirilebiliyordu. Hukuki geçerliliği bulunmayan yasak evlilikler ise doğrudan meşru kabul edilmiyor, bu tür birlikteliklerden doğan çocuklar gayrimeşru sayılıyordu (Lafferty, 2013: 179). Dolayısıyla bu çocukların babalarının mülklerinden pay iddia etmeleri veya miras almaları hukuken mümkün olmuyordu. Bu tür yasaklı evliliklere köle-özgür evlilikleri veya birden fazla eş almayı içeren evlilikler örnek gösterilebilir. *Edictum Theodorici*, kaçırma suçuyla geçersiz sayılan bir evliliğe sürgün cezasını uygun görmüş ancak ardından 5 yıl içerisinde başka herhangi bir itiraz olmazsa evlilik yasalarca tanınacağını ilan etmiştir (ET 20; Lafferty, 2013: 184; König, 2018: 37).

Edictum Theodorici'nin aile yaşamına dair en çok dikkat çektiği konuların başında ensest ve boşanma gelmiştir. Ensest doğrudan cezalandırılrsa da, cezaların eski Roma uygulamalarına göre daha hafif veya daha az kapsamlı olduğu görülmüştür. Bu durumun sebebi olarak azalan nüfus⁴³ veya ensesti denetleyecek yargı mensubu ve kamu memurlarının bulunamaması düşünülebilir. Evlilik dışı ilişkiler kanıtlandığı takdirde doğrudan evliliğin sonlanmasına sebep oluyordu. Tek taraflı boşanmada eşlerden biri diğerinin bir katil, büyücü veya zina yapan biri vb. olduğunu ispat etmek zorundaydı (ET 54; König, 2018: 38). Anlaşmalı boşanma ise kanuna dahil değildi.⁴⁴ Evliliğin sonlanmasına sebep olan diğer bir sebep ise ölümdü. Dul kalan kadınların bir yıllık yas dönemi (*tempus iuendi*) sonrası evlenmelerine izin veriliyordu (ET 37).

Ostrogotlar'da çocukların rızası dışında evlendirilmesi oldukça nadir bir durumdu (ET 93). Ancak bir çocuğu reşit olmadan ailesinin denetiminden çıkması ancak evlilik yoluyla veya erkekler 20, kızlar 19 yaşındayken aileleri tarafından verilen *emancipatio* adındaki yasal dilekçelerle mümkün oluyordu. Bir çocuğun ailesi öldüğü zaman, ona doğrudan aileyle aynı yükümlülüklerle sahip vasiler atanıyordu. Bu vasiler çoğunlukla yakın akrabalarından tercih ediliyordu. Ebeveynlerin boşanması hâlinde, hem anne hem de babanın çeyiz mallarının bir kısmını çocuklara aktarması yasal bir yükümlülük olarak öngörülmüştür. Dul bir kadının bu yükümlülüğü yerine getirmemesi durumunda ise, çeyizinin tamamı eski eşinin mülkiyetine geçebiliyordu. Ancak tüm bu düzenlemelere rağmen, mülkün ebeveynlerden çocuklara veya doğrudan torunlara hangi esaslarla aktarılacağına dair *Edictum Theodorici*'de açık bir hüküm bulunmamaktadır (Lafferty, 2013: 194-196).

Edictum Theodorici'de aile mülkiyetinin temel konusu mirastı. Mülkiyet çoğunlukla bir vasiyetname aracılığıyla miras alınıyordu. Ancak yazılı bir vasiyetname olmadığında hukuk, meşruiyet sorunuyla ilgilenmiş ve konuyu yargı aracılığıyla karara bağlamayı amaçlamıştır. Vasiyetname, özgür doğmuş kişilerin, 5 veya 7 şahit ile birlikte ve vasiyetçinin huzurunda imzalamasıyla resmîyet kazanıyordu (ET 28). Vasiyetçi eğer okuma yazma bilmiyorsa veya imza veremeyecek kadar hastaysa, güvenilirliğine itiraz edilemeyen 8. bir tanık çağırılıyordu. Tanıkların veya vasiyetçinin, vasiyetnamenin sahte olduğunu kanıtlaması durumunda ise suçlular cezalandırılıyordu (ET 29-30; 41). Vasiyetnameler veya miras alınan mülklerle ilgili vergilendirmedeki sahteciliğin önlenmesi için yazılı belgeler *gesta municipalia* adı verilen belediye arşivlerinde saklanıyordu (Lafferty, 2013: 199). Ancak tüm bunlara rağmen *Edictum Theodorici*'de yargıçların vasiyetnamenin gerçekliğini nasıl ispatlayacaklarıyla ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durum aslında bu dönemde İtalya'da yaygın bir vasiyetname hazırlama geleneğinin kalmadığını, *Edictum Theodorici*'nin faydalandığı Roma hukuk kaynaklarına ithafen belirli vasiyet koşulları belirlediğini düşündürmektedir. Miras alma hakkı öncelikle çocuklarda, daha sonra ise *agnates* (ortak soy/akraba) gibi mirasçılarda ve bunların hiçbirinin bulunmaması durumunda hayatta kalan eşlere tanınıyordu. Aynı zamanda aile mülkleri ebeveynler ve çocuklar arasında hediye şeklinde (*donatio perfecta*) de el değiştirebiliyordu (Lafferty, 2013: 200). *Edictum Theodorici*'de bu tür bağışların tanıklar ve en az üç hâkimin önünde yapılması talep ediliyordu (ET 52). Hakimlerin eksik olduğu davalarda, davaların başka illerde görülmesine izin veriliyordu ancak dava raporunun yazılı bir biçimde mülkün bulunduğu ilin valisine iletilmesi gerekiyordu (Lafferty, 2013: 213).

⁴³ 5. yüzyılın sonunda Roma'nın nüfusu 500 bin civarındaydı ve bu üç yüzyıl öncesine göre yaklaşık %50 oranında bir düşüş anlamına geliyordu. 7. yüzyılın sonlarına doğru gelindiğinde 40 binin altına düşmüştür bkz. Lafferty, 2013: 181.

⁴⁴ Anlaşmalı boşanma ilk olarak Iustinanus tarafından *Codex Iustinianus*'ta yasak olan ilan edilmiş, ardından 542 yılında halefi II. Iustinus (565-578) tarafından iptal edilmiştir bkz. Lafferty, 2013: 191.

SONUÇ

Roma hukuku koleksiyonunun bir parçası ve koşullara uygun olarak düzenlenmesi olan *Edictum Theodorici*'yi, yeni bir *leges*'ten ziyade davaların içeriğini ve cezai suçları içeren bir *edict* olarak görmek mümkündür. 154 hüküm, bir ön söz ve bir de son sözden oluşan *edict*, temelde anlaşmazlıklara son vermeyi ve krallıkta yeniden barış ortamının tesisini amaçlamış ve Theodoric'in, Romalılar ile Gotlardan ne beklediği, başlıktan bağımsız ve konu bütünlüğü çok az dikkate alınarak aktarılmıştır. *Edictum Theodorici*'in orijinal metni günümüze ulaşmasa da, Pierre Pithou'nun derlemesi sayesinde tüm içeriğe ulaşmak mümkün olmuştur. Pithou, *Edictum Theodorici*'yi doğrudan Büyük Theodoric ile özdeşleştirmiştir.

Cassiodorus, Iordanes, Ennodius ve Procopius gibi yazarların doğrudan *Edictum Theodorici*'ye atıfta bulunmaması, yazım tarihi ve kimin adına yayınlandığı ile ilgili tartışmalara neden olmuştur. Pithou'nun *edict*'i doğrudan Büyük Theodoric ile ilişkilendirmesine rağmen Giulio Vismara, Vizigot Kralı II. Theodoric ile ilişkilendirmiştir. Ancak içerikte de bahsedildiği gibi, Vismara'nın tezleri günümüzde büyük oranda kabul görmemektedir. Yazım tarihiyle ilgili ise Augusto Gaudenzi, Cassiodorus'un *Quaestor sacri palatii* görevinden ayrıldığı yıl olan 511 yılından sonra yayınlanmış olabileceğini savunmuştur. Felix Dahn ve Lafferty ise Cassiodorus'un mektupları ile *Anonimus Valentinianus*'daki idari ve yargısal meseleler ile ilgili notlarla; *Edictum Theodorici* 70'teki kaçak kölelik ve iltica mevzusunu doğrudan 507 yılında Vouille Savaşı'ndan sonra Ostrogot topraklarına sığınmaya çalışan Vizigot göçmenlerle ilişkili olabileceğini ile *edict*'in Theodoric'in 500 yılındaki Roma ziyareti ve *decennalia* kutlamaları sırasında yayınlanmış olma ihtimalidir. König ise *Cassiodorus Variarum* 3.17.3'e atıfta bulunarak Theodoric'in, Provence ve Septimania bölgelerini tekrardan ele geçirecek onları Roma hukukuna geri soktuğundan bahseder ve 510 yılına dikkat çeker. Bu fikirlerden yola çıkarak yazım tarihi üzerine çalışmaların 500 ve 510 yılı civarında yoğunlaştığı söylenebilir.

Edictum Theodorici'de açıkça hangi metinlerinden faydalandığı belirtilmese de; Paulus, Ulpianus ve Papinianus'un hukuki metinleri, *Codex Gregorianus* ve *Codex Hermogenianus*, *Codex Theodosianus* ile Marcianus, Severus ve Anthemius *novellae*'leri doğrudan faydalanılan Roma hukuk metinleridir. *ET* ile bu metinler kıyaslandığında, en temel değişim yargıçların yetkileri ile inisiyatiflerinin arttığı ve cezalandırma yöntemlerinin değişim göstermesidir. Bu durum hukuk konusunda eğitilmiş kimselerin ve terminolojiye olan hakimiyetin azalmış olabileceği, yasal denetimin ya da kesinliğin yitirildiğini, bölgesel ihtiyaçları karşılamamanın temel amaç olduğunu veya hukukun barbarlaşmasının etkisini göstermektedir.

Davaların önemli kısmını sivil meseleler oluşturmuştur. Yargılamanın ilk aşaması, davalıların mahkemeye davet edilmesi idi. Bir yargıcın asgari görevi, incelemek ve kanuna uygun bir karar vermektir. Kanuna uygun karar almayan yargıç, ağır bir biçimde cezalandırılıyordu. Ancak yine de denetlemeden kaynaklı eksiklikler nedeniyle, yolsuzluk ve suistimal oldukça yaygındı. Sanığın ısrarla davaya katılmaması durumunda duruşmalar onsuz başlayabiliyor, üç kez adli çağrıya karşılık vermemesi halinde davayı kaybedebiliyordu. Reşit olmayanlar, fahişeler, köleler, aile üyeleri gibi grupların tanıklığı genelde kabul edilmiyordu. Yargı aşamasında yemin ve yazılı belgeler en önemli kanıtlardı. Kararların yazılı olarak kaydedilmesi de önem taşıyordu. Suç olarak görülen eylemlerin başında cinayet, insan kaçırma, soygun, kundakçılık vb. konular gelmekteydi. Eğer davacı suçlamalarını kanıtlayamazsa, davalının karşı karşıya kalabileceği cezaya maruz kalmayı, yazılı bir şekilde kabullenmesi gerekiyordu. Efendisine karşı şikâyetle bulunan bir köle, iddialarını kanıtlayamadığı takdirde ölümle cezalandırılıyordu. Sürgün, maddi ve ayni tazminatlar, kırbaçlanma, idam en yaygın cezalandırma yöntemleriydi. Yeterli sosyoekonomik ya da askeri güce sahip kimseler, cezalardan kaçınıbiliyordu.

Ostrogot Krallığı'nın sosyoekonomik temelini şehirler değil taşra ve villalar oluşturuyordu. *Edictum Theodorici*'nin bu alanlar için sunduğu ilk sorun, işgücü eksikliğiydi. Tarım arazilerindeki işgücü sorununu aşmak için evlerden çalışan kölelerin tarım alanlarına transferine, ihtiyaç halinde bir başkasının kölesinin ödünç alınmasına ve köleler ile hayvanların ortak kullanımına izin verilmekteydi. Sahibinin rızası olmadan bir kölenin veya hayvanın çalıştırılması ise mağdur olan diğer sahibe, çalıştırılan gün başına bir *solidus* ödemekle cezalandırılmıştı. *Colonate* sistemi ise varlığı sürdürmekteydi. Ancak bu sistem kiracının borçlarını ödemekte zorlandığı, bir tür yarı kölelik haline dönüşmüştü. Şehir yaşamında en önemli suçlar yağma, hırsızlık ve kundakçılıktı. Kundakçılık faaliyetine karışan köleler ve azatlılar yakılarak öldürülme, kırbaçlanma veya para cezası gibi geniş skalada cezalandırılıyordu.

En temel vergilerin yükünü toprak sahipleri çekiyordu. Bilindiği kadarıyla Got askerlere tahsis edilen mülklerden vergi alınmıyordu. Ancak ek mülk satın alan ve mülk sahibi Romalı kadınlarla evlenen Got askerler vergisini vermek durumundaydı. Romalı toprak sahiplerinin mülklerinin izinsiz kamulaştırılması ya da Gotlar tarafından ele geçirilen mülklerin eski sahiplerinin köleleştirilmesi yaygındı. İzinsiz şekilde ele geçirilen mülklerin eski sahiplerine iade edilmesini ve mülkün değeri kadar para cezasını uygun görülüyordu. Mülk sınırlarının ihlali ve kamu mülkünün yasadışı işgali de ağır biçimde cezalandırılıyordu. Vergiler yalnızca maddi olarak değil aynı olarak da tahsil edilebiliyordu. Aynı yapılan ödemeler ve kiralarda köylüleri dolandırmaya çalışanlar, çoğunlukla metanın ederinin dört katı kadar para cezasıyla cezalandırılıyordu. Hayvanların öldürül-

mesi, çalınması veya zarara uğratılması durumunda cezai işlem uygulanıyordu.

Kölelerle ilgili en temel sorun kaçaklıktı. Kölenin kaçmasına sebep olan sahibin veya kaçan köleyi satmaya çalışan kişilerin cezalandırılması kaçınılmazdı. Kölelerin mülk edinme hakkı yoktu ve miras veya hediye gibi yöntemlerde kendilerine kalan mülkler sahiplerinin mülkiyetine geçiyordu. Sahiplerin kölelerine mülk bağışlama hakkı vardı ve bu mülkleri geri alabiliyorlardı. Kölelerin işlediği suçların en ağırlarından biri özgür bir kadınla birlikte olmasıydı. Özgür bir erkeğin, köle ile birlikte olması büyük bir sorun teşkil etmiyordu. Ancak özgür bir kadının, kendi kölesiyle birlikte olmasından her iki taraf için de ölüm cezası uygun görülüyordu. Ancak başkasının kölesiyle birlikte olan bir kadın için kölelikle cezalandırılmak da mümkündü.

Aile yaşamıyla ilgili hükümlerde evlilik, boşanma vb. gibi suçların değerlendirilmesi, veraset, miras, ebeveynlerin hak ve sorumlulukları, çocuk doğurmanın teşvik edilmesi, kan bağları ve aile büyükleri ile ilgili meselelere değinilmiştir. Köle-özgür evlilikleri veya birden fazla eş almayı içeren evlilikler yasaklı görülüyordu. *Raptus* suçuyla geçersiz sayılan bir evliliğe sürgün cezasını uygun görmüş ve sürgünden sonra 5 yıl içerisinde başka herhangi bir itiraz olmazsa evlilik yasalarca tanınmıştır. Evlilik dışı ilişkiler kanıtlandığı takdirde doğrudan evliliğin sonlanmasına sebep oluyordu. Tek taraflı boşanmada eşlerden biri, diğerinin bir katil, büyüücü veya zina yapan biri vb. olduğunu ispat etmek zorundaydı. Evliliğin sonlanmasına sebep olan diğer bir sebep ise ölümdü. Çocukların rızası dışında evlendirilmesi oldukça nadir bir durumdu. Bir çocuğun ailesi öldüğü zaman, çoğunlukla akrabalarından oluşan vasilerin himayesine bırakılıyordu. Boşanma durumunda ise ebeveynler çeyizlerinin bir bölümünü çocuklara aktarması gerekiyordu. Mülkiyet çoğunlukla bir vasiyetname aracılığıyla miras alınırdı. Ancak yazılı bir vasiyetname olmadığında hukuk, meşruiyet sorunuyla ilgilenmiş ve konuyu yasalar çerçevesinde yargı aracılığıyla karara bağlamayı amaçlamıştır. Bu durum, İtalya’da yaygın bir vasiyetname hazırlama geleneğinin kalmadığını düşündürmektedir.

Tüm bu bilgilerden yola çıkarak, muhtemelen 6. yüzyılın başında bir *leges*’ten ziyade *edict* olarak derlenen *Edictum Theodorici*’in, *Codex Theodosianus*’un ve *Codex Justinianus*’nun klasik hukuka bağlılığından, karmaşık ve terminolojiye olan hassasiyetlerinden uzaklaşarak, Ostrogot topraklarında yaşayan herkesi kapsayan, Roma taşra yaşamının ve hukukun barbarlaşmasının bir ürünü olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda Ostrogotlar açısından *Leges Barbarorum*’un Cermenlerin geleneksel folklorik uygulamalarının hukuka yansımalarından ziyade, Roma taşra hukukunun yetkin hukukçuların, yargı mensuplarının ve denetleyici memurların azaldığı; Roma toplumsal yaşamına henüz tam olarak uyum sağlayamayan Got nüfusun varlığının da göz önüne alındığı bir Roma hukuk düzenlemesi olduğu açıktır. Bu yönüyle *Edictum Theodorici*, Roma hukukunun temel politika ve ilkelerini koruyarak, geçmişte barbar olarak görülen “uygar olmayan” toplulukların, imparatorluğun batısının çökmüş olması gerçeğine rağmen, Roma medeniyetinin ve uygarlığın bir parçası olmasına hizmet etmiştir.

Historical and Legal Identity of the *Edictum Theodorici Regis*

EXTENDED SUMMARY

The concept of *Edictum Theodorici* forms part of the collection of Roman law and its regulation in accordance with the circumstances prevailing at the time. The edict, comprising 154 decrees, a preface and an epilogue, was primarily intended to resolve disputes and restore peace in the kingdom. However, the expectations that Theodoric had of the Romans and Goths are conveyed independently of the title and with minimal regard for the coherence of the subject matter. Although the original text of the *Edictum Theodorici* has not survived, Pierre Pithou's compilation has made its full content available. Pithou directly identified the *Edictum Theodorici* with Theodoric the Great. However, the fact that authors such as Cassiodorus, Iordanes, Ennodius and Procopius do not directly refer to the *Edictum Theodorici* has led to controversy as to its date of composition and in whose name it was published.

Despite Pithou's assertion that the edict was issued directly by Theodoric the Great, Giulio Vismara has proposed an alternative attribution to the Visigoth king Theodoric II. However, Vismara's thesis remains largely unacknowledged in modern scholarship. In the context of the date of composition, Augusto Gaudenzi has put forward the argument that it may have been published after 511 CE, the year in which Cassiodorus vacated his post as Quaestor sacri palatii. In contrast, Felix Dahn and Lafferty have proposed that the fugitive slavery and asylum in *Edictum Theodorici* 70 may be directly related to the Visigothic immigrants who sought refuge in Ostrogothic lands following the Battle of Vouille in 507. Alternatively, they suggest that it may have been published during Theodoric's visit to Rome in 500 and the Decennalia celebrations. In contrast, König cites *Cassiodorus Variarum* 3.17.3, in which Theodoric recaptured Provence and Septimania and reestablished them under Roman law, and highlights the significance of the year 510. Consequently, it can be posited that research on the date of composition largely focuses on the years 500 and 510.

The legal texts of Paulus, Ulpianus and Papinianus, *Codex Gregorianus* and *Codex Hermogenianus*, *Codex Theodosianus* and the novellae of Marcianus, Severus and Anthemius constitute the Roman legal texts directly used by the *Edictum Theodorici*. A comparison of these texts with the *Edictum Theodorici* reveals a fundamental shift in the authority and initiative of judges, as well as a transformation in the methods of punishment. This illustrates the reduction in the number of individuals trained in the field of law and their command of the relevant terminology, the loss of legal authority, the principal objective of meeting regional requirements, or the impact of the barbarisation of the legal system.

A substantial proportion of the cases heard by the *Edictum Theodorici* were of a civil nature. It was the responsibility of the judge to examine the case and deliver a verdict in accordance with the law. A judge who did not rule in accordance with the law was subject to severe penalties. The testimony of minors, prostitutes, slaves and family members was typically not accepted as evidence. In the context of judicial proceedings, oaths and written documents constituted the primary form of evidence at the stage of judgement. It was obligatory for decisions to be recorded in writing. The most prevalent criminal offenses were murder, kidnapping, robbery, and arson. The socio-economic foundation of the Ostrogothic Kingdom was rooted in rural areas, rather than urban centres. The initial challenge that the *Edictum Theodorici* posed for these regions was the scarcity of available labour. In order to address the labour shortage in agricultural areas, a number of measures were introduced, including the transfer of domestic slaves to agricultural areas, the borrowing of slaves from other sources when required, and the joint use of slaves and animals. The colonate system continued to be in effect. However, this system had evolved into a form of semi-slavery, in which tenants encountered significant difficulties in repaying their debts. In urban contexts, the most significant criminal offenses were looting, theft, and arson. Those enslaved or formerly enslaved who were involved in arson were punished by being burned to death, flogged, or fined.

The burden of taxation fell primarily on the landowners. Property allocated to Gothic soldiers was exempt from taxation. However, those of Goths who purchased additional property or entered into a marriage with a Roman woman who already owned property were subject to taxation. It was common practice for Roman landowners to have their property expropriated or for them to be enslaved by the Goths. In such cases, the property was to be returned to the former owners and a fine equal to the value of the property was to be imposed. Furthermore, violations of property boundaries and illegal occupation of public property were also severely penalised. Taxes could be collected not only in cash but also in kind.

The primary challenge associated with the enslaved population was their capacity to evade their captivity. Those who incited the slave to flee or attempted to sell the fugitive were subject to penalties. The institution of slavery was predicated on the fundamental inequality between slave and master. Slaves were denied the right to own property, and any property they inherited through methods such as inheritance or gift became the property of their owners. It was within the rights of the proprietors to bestow property upon their slaves,

and conversely, to repurchase such property. One of the most serious crimes committed by slaves was sexual intercourse with a free woman. It was not a significant issue for a free man to engage in sexual relations with a slave. Nevertheless, in the event of a free woman engaging in sexual intercourse with her own slave, both parties were subject to the death penalty. Nevertheless, a woman who engaged in sexual intercourse with a slave belonging to different owner could also be subjected to enslavement.

The provisions pertaining to family life addressed the legal assessment of offences pertaining to aspects of family life, including marriage, divorce, inheritance, succession, the rights and responsibilities of parents, and matters concerning elders of the family. In cases where a marriage was invalidated due to the crime of raptus, the penalty of banishment was deemed appropriate. Following the period of banishment, if no further objection was raised within a five-year period, the marriage was subsequently recognised by law. The discovery of an extramarital affair resulted in the immediate dissolution of the marriage. In the case of unilateral divorce, one spouse was required to prove that the other had committed a criminal act, such as murder, sorcery, or adultery. A further reason for the dissolution of marriage was death. In the event of the death of a child's parents, the child was left in the care of guardians, who were typically relatives. In the absence of a written will, the law dealt with the question of legitimacy and sought to adjudicate the matter through the judiciary within the framework of the law. This suggests that there was no widespread custom of making a will in Italy.

KAYNAKÇA

- Adams, J. N. (1976). *The Text and Language of Vulgar Latin Chronicle (Anonymus Valesianus II)*. Londra: University of London.
- Anon. (2010): *The Visigothic Code (Forum Iudicorum)* Çev. Scott, S. P. Boston: The Boston Book Company.
- Apollinaris, Sidonius (1915). *The Letters of Sidonius: V.1-2*. Çev. O.M Dalton. Oxford: Clarendon Press.
- Arnold, Jonathan J. (2014). *Theoderic and the Roman Imperial Restoration*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Arnold, Jonathan J. (2016). *Ostrogothic Province: Administration and Ideology. A Companion to Ostrogothic Italy*, Leiden: Brill, 73-97.
- Bjornlie, Shane M. (2013). *Politics and Tradition Between Rome, and Constantinople: A Study of Cassiodorus, and Variae 527-554*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bjornlie, Shane M. (2016). *Governal Administration. A Companion to Ostrogothic Italy*, Leiden: Brill, 47-72.
- Burns, S. Thomas (1984). *A History of the Ostrogoths*. Bloomington: Indiana University Press.
- Bury, J. B. (t.y.). *History of the Later Roman Empire: From to Death Theodosius I. to Death Iustinian, II*. New York: Dover Publications.
- Cassiodorus (2019). *The Variae: The Complete Translation*. Çev. M. Shane Bjornlie. Berkeley: University of California Press.
- De Coulanges, Fustel (2011). *Antik Site: Yunan'dan Roma'ya Kadar Tapınma, Hukuk ve Kurumlar. İstanbul: Epos Yayınları*.
- Dillon, N. J. (2018). "Vicarius". *The Oxford Dictionary of Late Antiquity V.2*. Ed. O. Nicholson. Oxford: Oxford University Press, 1159.
- Frier, Bruce W. (2016). *The Codex of Justinian*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Grey, Cam (2016). *Landowning and Labour in Rural Economy. A Companion to Ostrogothic Italy*. Leiden: Brill, 260-295.
- Goffard, Walter (1988). *The Narrators of Barbarian History (A.D. 550-800): Jordanes, Gregory of Tours, Bede and Paul the Deacon*. Princeton: Princeton University Press.
- Harries, Jill (2018). "Qaestor Sacri Palatii" *The Oxford Dictionary of Late Antiquity V.2*. Ed. O. Nicholson. Oxford: Oxford University Press, 1257-1258.
- Heather, Peter (2003). *Gens and Regnum Among the Ostrogoths. Regna and Gentes: The Relationship Between Late Antique and Early Medieval Peoples and Kingdoms in the Transformation of the Roman World*. Ed. H. W. Goetz, J. Jarnut ve W. Pohl. Leiden: Brill, 85-134.
- Heather, Peter (2010). *Empires and Barbarians The Fall of Rome and the Birth of Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Heather, Peter (2011). *Invasion der Barbaren*. Stuttgart: J. G. Cotta'sche Buchhandlung.
- Heather, Peter (2012). *Gotlar*. Çev. Erkan Avcı. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Heather, Peter (2013). *Goths and Romans 332–489*. Oxford: Oxford University Press.
- Hodgkin, Thomas (1896). *The Ostrogothic Invasion. Italy and Her Invaders*, 3 (4). Oxford: Clarendon Press.
- Hodgkin, Thomas (2019). *Theoderic the Goth: Barbarian Champion of Civilisation*. Glaskow: Good Press.
- Isidorus (1970). *Isidore of Seville's History of the Goths, Vandals, and Suevi*. Çev. Guido Donini ve Gordon B. Ford Jr. Leiden: Brill.
- James, Edward (2009). *Europe's Barbarians AD 200–600*. Londra: Routledge.
- James, Edward (2018). "Aquitania". *The Oxford Dictionary of Late Antiquity V.1*. Ed. O. Nicholson. Oxford: Oxford University Press, 104

- Johnston, David (1999). *Roman Law in Context*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kazanski, M. (1991). *Les Goths (Ier-VIIIe s. ap. J.C.)*. Paris: Editions Errance.
- König, Ingemar (2018). *Edictum Theodorici Regis: Das „Gesetzbuch“ des Ostgotenkönigs Theoderich des Großen*. Darmstadt: wbg Academic.
- Lafferty, Sean D.W. (2010). *The Edictum Theoderici: A Study of a Roman Legal Document from Ostrogothic Italy (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. University of Toronto.
- Lafferty, Sean D. W. (2013). *Law and Society in the Age of Theoderic the Great*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lafferty, Sean D. W. (2016). *The Law. A Companion to Ostrogothic Italy*. Leiden: Brill, 147-172.
- Lear, Floyd Seyward (1965). *Treason in Roman and Germanic Law*. Austin: University of Texas Press.
- Lenski, N. (2002). *Failure of Empire: Valens and the Roman State*. Oakland: University of California Press.
- Lenski, N. (2011). *Captivity and Romano-Barbarian Interchange. Barbarians, and the Transformation of the Roman World*. Ed. Ralph W. Mathisen ve Danuta R. Shanzer. Cornwall: Ashgate Publishing, 185-198.
- Liebeschütz, Wolf (2006). *Cities, Taxes, and the Accommodation of the Barbarians. From Roma Provinces to Medieval Kingdoms*. Ed. Thomas F. X. Noble. Londra: Routledge, 258-269.
- Loseby, Simon (2018). “Provence”. *The Oxford Dictionary of Late Antiquity V.2*. Ed. O. Nicholson. Oxford: Oxford University Press, 1245.
- Loseby, S. ve Delaplace, C. (2018): “Septimania”. *The Oxford Dictionary of Late Antiquity V.2*. Ed. O. Nicholson. Oxford: Oxford University Press, 1358-1359.
- Matthew, John E. (2000). *Laying Down the Law: A Study of the Theodosian Code*. Yale University Press.
- Mierow, C. C. (1915). *The Gothic History of Jordanes*. Princeton: Princeton University Press.
- Mitchell, S. (2015). *A History of the Later Roman Empire ad 284–641*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Modzelewski, Karol (2011). *Barbarların Avrupa’sı*. Çev. Nedim Demirtaş. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Moreu, Jacques (1961). *Excerpta Valesiana*. Leipzig: B.G. Teubner.
- Mulligan, Bret (2022). *The Poetry of Ennodius*. Londra: Routledge.
- Procopius (1962). *History of the Wars VI-VII*. Çev. H. B. Dewing. Cambridge: Harvard University Press.
- Skinner, Alexander (2018). “Decennalia”. *The Oxford Dictionary of Late Antiquity*. Ed. O. Nicholson, 1. Oxford: Oxford University Press, 79; 467.
- Stein, Peter (1999). *Roman Law in European History*. New York: Cambridge University Press.
- Swain, Brian (2016). *Goths and Gothic Identity in the Ostrogothic Kingdom. A Companion to Ostrogothic Italy*. Leiden: Brill, 203-233
- Tellegen-Couperus, Olga (1993). *A Short History of Roman Law*. Londra: Routledge.
- Van Nuffelen, P. ve Van Hoof, L. (2020). *Jordanes: Romana and Getica*. Liverpool: Liverpool University Press.
- Whitby, Michael ve Whitby, Mary (1989). *Chronicon Paschale 284–628 AD*. Liverpool: Liverpool University Press
- Wolfram, Herwig (1988). *History of the Goths*. Çev. Thomas J. Dunlap. Berkeley: University of California Press.
- Wolfram, H. (2006). *Gothic History as Historical Ethnography. From Roman Provinces to Barbarian Kingdoms*. Ed. Thomas F.X. Noble. Londra: Routledge, 35-56.
- Wolfram, H. (2020). *Germanler / Kökenleri ve Roma Dünyasıyla İlişkileri*. Çev. Tuğba İsmailoğlu Kacı. İstanbul: Kronik Kitap.

Wormald, Patrick (2003). The Leges Barbarorum: Law and Ethnicity in the Post-Roman West. Regna and Gentes: The Relationship Between Late Antique and Early Medieval Peoples and Kingdoms in the Transformation of the Roman World. Ed. H. W. Goetz, J. Jarnut ve W. Pohl. Leiden: Brill, 21-54.